

19.

D. D. D. D.
DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
SPLENITIDE

QVAM
CVM COELI PRAESIDIO
CONSENSV ET AVCTORITATE
GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
IN ALMA CELEBERRIMA ET IMPERIALI VNIVERSITATE
ALTORFINA
PRO GRADV
DOCTORIS MEDICINAE
SVMMISQVE IN HAC ARTE SALVTARI
HONORIBVS IVRIBVS PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS
RITE LEGITIMEQVE OBTINENDIS
DIE XXVII. IVNII. A. R. S. MDCCLVIII.
IN CONSVETO AVDITORIO
PVBLICAE AC SOLEMNI ERVDITORVM DISQVISITIONI
EXPONIT
AVCTOR
ANTONIVS IOSEPHVS IOAN. NEPOM.
DE CAMMERLANDER
AVGVSTANO - SVEVVS. AA. LL. ET PHILOS. MAGISTER.
NEC NON
SOCIETATIS TEVTONICAE, QVAE ALTORFI FLORET, COLLEGA HONORARIVS.

ALTORFI NORICORVM.
TYPIS IO. GEORGII MEYERI VNIVERS. TYPOGR.

VIRIS

ILLVSTRIBVS AC GENEROSISSIMIS
DOMINO LEOPOLDO ANTONIO IMHOFF

A SPILLBERG ET OBERSCHWAMBACH.

IMPER. PRAETORI AVGVST.

DOMINO MARCO CHRISTOPHORO KOCH

A GAILENBACH.

SACR. CAES. MAI. A CONSILIIS.

ATQVE

AMPLISSIMIS, SPECTATISSIMIS ET PRVDENTISSIMIS
DOMINIS DVVM - VIRIS

LIBERAE REIPVBL. IMPERIALIS

AVGVSTANAE;

NEC NON

DOMINO FRANCISCO IOSEPHO IGNATIO

A REMBOLD

XENODOCHII AD ST. SPIRITVM PRAEFECTO

ET PROTO - SCHOLARCHAE.

DOMINO DAVIDI A STETTEN

QVAESTORI ET TEMPLI AC COLLEGII ANNAEANI CVRATORI.

DOMINO IOSEPHO ANTONIO A REHM

QVAESTORI.

DOMINO MARCO CHRISTOPHORO A WELSER

XENODOCHII AD ST. SPIRITVM PRAEFECTO ET PROTO-

SCHOLARCHAE.

DOMINO IOANNI BAPTISTAE BLASIO

ALBERTO A RECHLINGEN

ET HALTENBERG

FVNDATIONIS AD ST. MARTINVM SUPERIORI PRAEFECTO.

CLARISSIMIS SPECTATISSIMIS ET PRAESTANTISSIMIS

DOMINIS SEPTEM - VIRIS

ATQVE PERINCLYTIS

SENATORIBVS SECRETIORIS CONSILII

DOMINIS AC PATRONIS

MAXIME VENERANDIS

PERPETVAM INCOLVMITATEM
FORTVNATISSIMVM REGIMEN
CONSILIORVM LAETISSIMOS EVENTVS
GENEROSISSIMARVM FAMILIARVM
SPLENDOREM

PIA DEMISSAQVE MENTE APPRECATVR
SIMVLQVE

SPECIMEN HOC INAUGVRALE MEDICVM
PROPRIVMQVE, LICET TENVEM, LABOREM

CEV

PERENNIS OBSEQVII TESSERAM
EA QVA DECET ANIMI DEVOTIONE
DEDICAT OFFERT SACRAT

VESTRORVM
ILLVSTRIVM GENEROSISSIMORVM
AC PRAESTANTISSIMORVM
NOMINVM

DEVOTISSIMVS

AVCTOR.

ILLVSTRES GENEROSISSIMI ET PRVDENTISSIMI

VIRI

DOMINI VENERANDISSIMI!

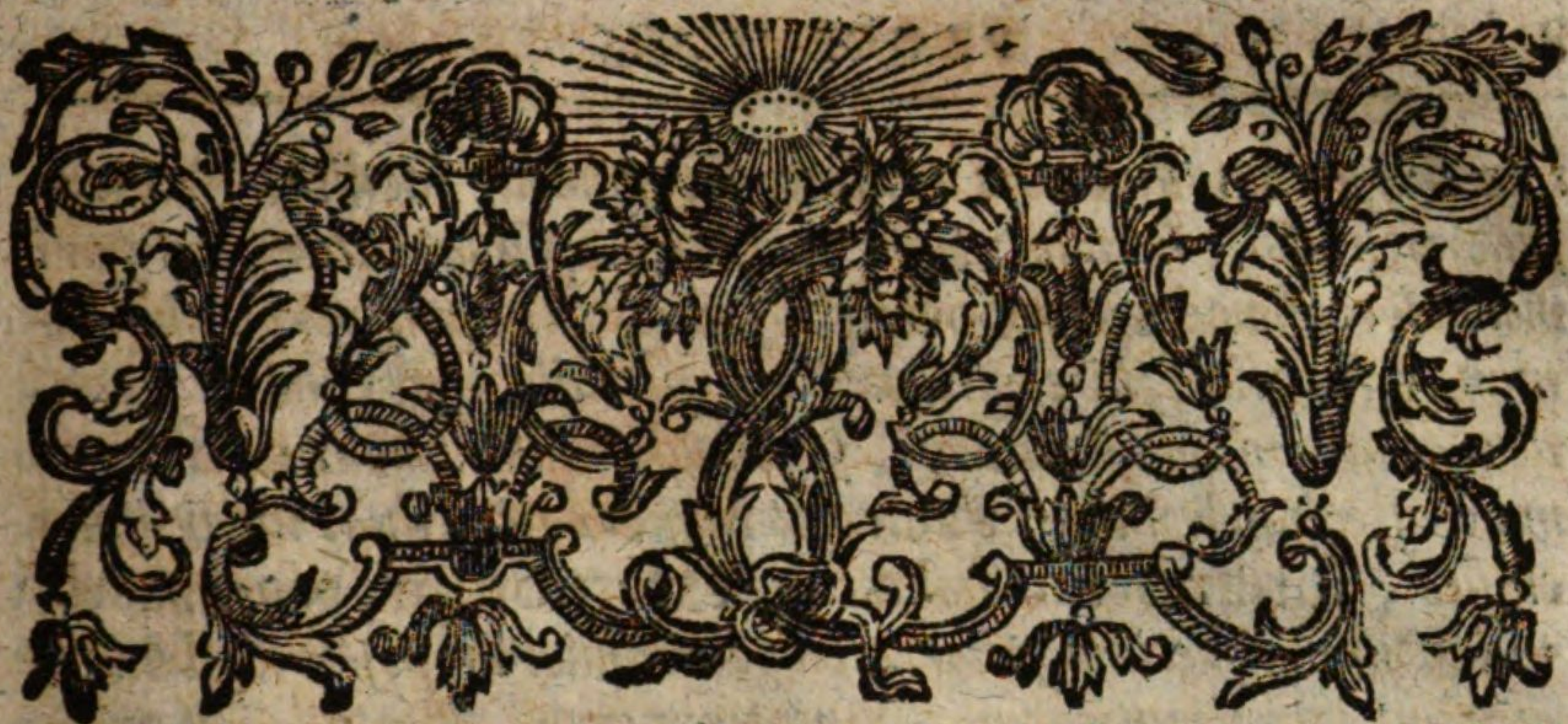
Longo inde tempore Illustris Res-
publica AVGVSTANA insignem
famam promeritamque gloriam
vel ex eo sibi conciliavit, quod
haec magni Nominis Medicos, qui
in provehenda mortalium salute
acriter desudarunt, in sinum suum receperit, in eoque
custodierit ac conservarit. Viget adhuc floretque
celebris memoria Medicorum AVGVSTANORVM,
OCCONIS, RAVWOLFII, VIRSVNGII, MINDERERI, VERBEZII,
HOECHSTETTERI, GASSERI, RVMLERI, VELSCHII, MARTII,
HENISCHII, STENGELII, SCHROECKIORVM, KOCHII, ESSI-
CHII, GEIGERI, BINGENIORVM, GVTERMANNI, DEISCHIO-
RYM

EPISTOLA DEDICATORIA

RVM, GRILLII, aliorumque, quorum cuncta nomina immortalia hic percensere ideo non vacat, quoniam passim in ore Eruditorum sat celebrantur. Ita nimirum VESTRIS, VIRI Illustres, Generosissimi atque Amplissimi! Consiliis prudentissimis prospero cum successu Patria Respublica huc usque regitur, ut nostro etiam seculo Collegium Medicum AVGVSTANVM VESTRIS sub auspiciis firmo stet talo, et salutem civium ex voto promoveat. Quid ergo obstat, quominus pariter ad VESTRVM confugiam praesidium, et tanto maiori cum fiducia benevolentiam VESTRAM decenter mihi expetam, postquam mihi adeo felicem esse contigit, in tam celebri Republica nasci, quae tot immensos favores erga Parentem meum largissime contulit, ut ille a xxxiii. iam praeterfluxis annis liberali Fundationi, quae a St. Martino nomen habet, Praefectus officii sui munera pro viribus praestiterit. Hoc ipso confidentius spem ego plenam ingredior, fore, ut eodem, quo Patrem complexi estis, favore etiam meis conaminibus benigne annuere velit, et quod grata demissaque mente offero, praesens Specimen Inaugurale Medicum propensis oculis intueri, atque suscipere clientem devotum haud dedignemini. Interea Numen propitium Consilia VESTRA saluberrima eventu semper optimo secundet, et NOMINVM VESTRORVM splendorem aequae ac felicitatem quam diutissime conservet! Incolumitatem enim VESTRAM totius Urbis salus et vota requirunt. Mihi verò solamini erit, qua data occasione cultus et reverentiae documenta edere perennia.

HaeC Charta Data ALtorfI. Mense IVnlo.

PRO-

PROOEMIUM.

*Q*uam ex infirma adeoque instabili materia corpus humanum a Conditorē D E O propter peccatum Protoplastarum constructum sit, ita ut semper magis ac magis ad sui decrementum corruptionemque festinet, non est, quod ulterioribus argumentis in hoc statu omnibus plus satis comperto necesse habeat: nec decet, Divinae huiusmodi dispositioni (qua homines et probos et improbos nunc morbis affligit, nunc iisdem iterum liberat) circa eam rem quidquam contradicere. Interim testantur hanc infirmitatem uberiusque in dies renovant tot et tanta morborum genera, quae passim in Nosocomiis, Xenodochiis, Hierocomiis, Loemodochiis et Orphanotrophiis, privatisque item domibus per magnas undique civitates uti et per pagos grassantur. Videlicet si solidarum et fluidarum praecipue partium nostrarum status naturalis et motus a nobismet ipsis per incongruam forte Diaetam

tam aut aliam quamvis causam diversimode laeditur; mirum sane non est, si inde etiam valetudo ipsa laedatur, et pari modo diversimodae morborum species, quibus corpus humanum ob fragilem sui constitutionem quotidie obnoxium est, tandem aliquando enascantur. Quemadmodum vero morbi circa male affectum hominem duntaxat considerati in duas universales classes, internorum scilicet ac externorum, praecipue dividuntur: ita etiam priores longe intimiorem posterioribus requirunt investigationem. Sequitur porro, illos Medico praesertim incipienti eo maiorem operam et difficultatem posse facessere, quo minorem illi cognoscendi lucem et facultatem prae se ferant. Cui insuper morborum internorum classi iure meritoque adscribendae sunt viscerum inflammationes, quae partes utique internas multum sensiles haud levi dolore infestant, quae etiam nisi iusto tempore et bene intelligantur et probe discutiantur, tandem in alios iterum morbos, prioribus adhuc longe atrociores, v.g. in obstructiones, tumores, scirrhus, immo in ipsam denique suppurationem, funesto saepe cum eventu, degenerarunt. Variorum quoque viscerum inflammationes vastis quidem in libris, prolixis tractatibus, quin immo in ipsis particularibus scriptis et dissertationibus abunde examinatas invenimus; nisi forsitan adhuc unicam et praecipuam eorum inflammationem mecum excipias, quam licet libris Medicis hinc inde insertam, ulla tamen speciali, inquam, dissertatione a nemine huc usque dilucidatam esse, praemissa plurimorum Auctorum, Directoriorum, Indicum, Catalogorum et Collectaneorum frustraneâ perlustratione, mirabundus animadverti. Eaque ipsa procul dubio est Lienis inflammatio, seu uno nomine Splenitis dicta, meo iam nunc latiori consideratu perquam digna, diiudicatu multum ardua, curatuque satis operosa. Etenim illa quidem variis a Medicis hinc inde per unam aut alteram paginam breviter ut plurimum expli-

explicata, peculiari tamen et ampliori, quo dignissima foret, scripto aut dissertatione tam rara tamque fontica morbi species nunquam hactenus, uti mihi innotuit, ab ullo seorsim disquisita fuit. Iam pridem nempe HIPPOCRATES, antiquissimus Medicorum princeps, lib. 4. de Morbis. §. 15. Textu 1. indicavit, quod caput atque splen (ob communem utrisque vasorum teneritudinem) maxime morbis obnoxia sint. Igitur quoque ipsa Splenitis singularem a me altioreque indagationem in praesenti exposcit, eoque magis, quo frequentius cum aliis morbis non nihil analogis, v. g. cum Hepatitide, Nephritide, Pleuritide etc. nimium quantum confundi solet, ita quidem, ut Splenitidem eadem prorsus medendi ratione, qua dictos morbos, sanari posse plerique Medicorum sine discrimine asserant. Quid quod plurimas difficultates tantasque confusiones et intricatissimos effectus non nunquam protuberare deprehendimus ex falsa aut nimia plurium morborum combinatione, et sic etiam ex iisdem pro utroque morbo praescriptis medicamentis, moderationibus et correctionibus. Restat igitur, ut (ne in eundem errorem pariter incurram) specialem hunc morbum inflammatorium, quo Lien interdum affici solet, futuris in paginis prolixius aequae ac distinctius examinem. Generatim tamen ac praeliminariter dico, quod Inflammatio, iuxta meam sententiam, sit stagnatio sanguinis ob impeditum eius refluxum, auctumque affluxum, quae partem affectam tumore, tensione, calore, rubore et pulsanti dolore infestat. Velut nempe MICH. ETTMÜLLERVS et IODOC. LOMMIVS inflammationem generalem per causas et signa explicant. Lien vero iuxta LAVR. HEISTERVM in Compend. Anat. Tom. I. Num. 218. pag. m. 90. est Viscus atrorubens, in sinistro ventriculi latere sub diaphragmate ad costas situm. Ipsam vero Lienis anatomicam descriptionem paulo post §. IV. suppeditabo, ubi dein sanam eius

constitutionem in statu naturali praesentem, mox vicissim eius morbosam texturam in statu praeternaturali obviam, ac in fine eiusdem inflammati remedia, observationes et cautelas pro tenui scientia mea subiungam. Sicuti vero haec omnia ex parte mei sat difficilia deprehendo, eaque tamen fusius elaborare cupio; ita quoque palam profiteor: rem, quam aggrediar, esse nimis arduam, meisque humeris fere imparem, modicas immo vires meas longe exsuperantem, si quando solus ego eiusmodi haecenus neglectam ac desideratam Dissertatianem hocce primo specimine meo iam nunc divulgare annitar; quo ve recentior inde appareat huius rei separata disquisitio, eo maior usque absterreat insufficientia virium mearum. Necesse est itaque, ut id, quod tradiores vires denegant, promptior labor atque industria compensent. Nempe modo primum inspicere fas est, quid praeter ceteris prima Latinitatis fundamenta, in scholis inferioribus uberiori cum fructu hausta, ad quamvis doctrinam, ita etiam ad Medicam, unicuique nostrum conferre valeant, quidve tribuant ad sese longe accuratius, dexterius, faciliusque explicandum. Omnino verum id esse iam dudum agnoverunt antiqui Medici, confirmant hodierni; Quorum praecipue amborum illustri exemplo nobis sit IO. MAVR. HOFFMANNVS in Sciagraph. Institut. Medicar. pag. 4. Quaest. 10. Quae futuro Medico docto et felici sunt necessaria? Et ipsemet agnitam antiquorum veritatem sic confirmat: EX HIPPOCRATIS Lege sequentia: Natura, doctrina, institutio a puero etc. Quare pessime is facit, quicumque studia humaniora mox a pueritia ita neglectim curat, vilipendit et aversatur, ut ea vel solum modice delibare, vel etiam plane omittere, nullo sibi piaculo ducat. Nec minus graviter errat ille instructor, cui sedula, attamen moderata, cura studiosae iuventutis statim in teneris annis a parentibus commendata est, ne ipsorum scilicet liberi quoad pietatem, studia, mores, immo ipsam sanitatem unquam retardentur.

dentur in pueritia; Errat ille, repeto, qui concessam hanc iuventutis curam moderata institutione convenienter administrare ignorat; qui minas ac vindictam blanditiis et comitate prudenter temperare nescit; qui teneros pueros non castigat, sed excarnificat (ut ait FRANCK DE FRANCKENAV in Orat. de studior. noxa. pag. 550.) non instruit, sed destruit; non conservat, sed infirmat. Talis revera est Ordinis, quo tenera iuventus perite instrui debet, plane imperitus, cum modum ignoret, utilissima doctrinae primordia discipulo suo, cum servata eius integra valetudine, adhibitoque prudenti moderamine patienter communicandi. Verum enim vero illa praeter modum vesana instituendi ratio, quoniam satis incongrua servandaeque itidem sanitati e diametro opposita est, non immerito hic a me cum singulari industria, fervore atque emphasi recensetur, improbatur, reiicitur. Notet, inquam, sibi hoc, et iam nunc ad suam, si modo resipiscere docuit, veterem insipientiam cum pudore animi respiciat talis instructor, qualem memor conscientia huiusmodi priscae immoderationis reum condemnat. Iamque vero ad ipsam conscribendam Dissertationem meam omni studio ac nervo progressurus, supplex oro rogoque Coelestem Archiatrum: velit Ille tenuibus argumentis et probationibus meis Medicis sufficiens pondus largiri, ut praesertim hunc primum laborem in Eius gloriam Proximique emolumentum cum sperato fructu perficiam. Quare et TV, quicumque has scriptas scientiae meae Medicae primitias lubens accipere dignaberis, incipe simul ac dignare iisdem benevole adspirare, veniamque et gratiam imbecilli labori meo facile commodare. Vale ac
Fave!

D. D. D. D.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
SPLENITIDE.

§. I.

Introitus.

Vandoquidem mihi ab Inclyta Facultate Medica, quae Altorfî floret, ad legitime impetrandum Doctoris Gradum, *Dissertationem* quandam Inauguralem proprio etiam Marte conscribendi, eamque publici iuris faciendi, atque e Cathedra defendendi potestas concessa est; perlustratis Medicinæ partibus earumque præcipuis materiis studiose consideratis, non potui supersedere, quin pro Dissertationis meae scopo peculiare *Thema Theoretico - Practicum*, seu *Pathologico - Therapeuticum* prae ceteris eligam, utpote quod non solum morbum quendam specialem per convenientia signa Diagnostica et Prognostica secundum ordinem examinat.

minat ; verum etiam eius debitam curationem, variasque observationes, unà cum cautelis suis in fine annectit. Hancque ipsam Dissertationem *propriis*, licet exiguis, *viribus* per DEI gratiam et ob eam rationem *elaborare* volui, ut inde scilicet meliorem ac faciliorem successive acquiram habitum, morbum quendam probe investigandi, enucleandi, curandive.

§. II.

Atque hoc nostrum *Thema* constituit *Splenitis*, duplicem praecipue, videlicet *antiquam* et *hodiernam*, denotationem subiens. Cuius in primis *antiquam* Etymologiam ac valde aequivocam significationem si explicavero, erit (iuxta STEPH. BLANCARDI Lexic. Med. Erffurti. 1698. editum) *Salvatella*. Germanice: *Die Milz oder Salvatell Uder*; addit tamen idem Auctor, quod *non nunquam etiam denotet morbum Splenis*. Immo ipsi HIPPOCRATI interdum vocatur *venula in manu sinistra*, alias *Salvatella* dicta. Lib. I. de Morb. XXIII. 18. 19. XXV. 6. Adde Lind. Ex. III. §. 519. GALENVS vero hoc nomen Σπληνίτις attribuit morbo *Lienis*, ac praesertim huius visceris tumori et obstructioni. Lib. de diff. Sympt. c. 5. p. p. princip. Denique apud BRVNONEM in Lex. Med. sub titul. Alphas. Splenitis idem est ac *Lienaris*. Hi vero antiqui Auctores potissimum Splenitidem in sensu Anatomico-Chirurgico sumserunt; Ego autem eam pro ratione *Thematis* mei, et secundum *hodiernam* communemque significationem in sensu Pathologico-proprio accipiam. Nimirum optime derivatur a graeco nomine Σπληνίτις, prout ipse HIPPOCRATES, de Morbis Lib. I. fol. 447. saltem haec pauca, et subsequenti explicatione *magis genuina* verba suppeditat: Ενδοιασα δὲ τὰ τοιαῦτα ἀπολλῆναίτε καὶ μὴ Ἡπατίτις, Σπληνίτις.

τις etc. quam quidem graecam significationem ANNVT. FOESIVS in sua annexa latina, minus tamen genuina, interpretatione sic exponit: *Dubium habent vitae exitum Hepaticus et Splenicus affectus.* Verum quia HIPPOCRATI loc. cit. de variis inflammationibus aliorum insuper viscerum prolixior sermo est; igitur rectius graeca vox Σπληνίτις latine et stricte dicitur *Splenitis seu Lienis inflammatio.* Germanice: *Die Entzündung der Milz.*

§. III.

Novitas
Disserta-
tionis se-
paratae.

Quam vero *nova* simul ac *rara* sit huius nostrae materiae *prolixa et separata pertractatio*, vel exinde satis superque elucescit, quod cum plures antiqui, tum plurimi hodierni Medici, de Splenitide *per particularia scripta* inter se vix ac ne vix quidem disceptarint. In Libris, non nego, subinde variis varii Auctores de ea *speciatim* quidem sed *breviter* tamen memorarunt, quales praecipuos secundum illum ordinem, quo quis altero plus minusve annotavit, hic summatim allegabo; Lienis igitur inflammationem *in libris* attigerunt:

HIERON. MERCVRIALIS in *Medic. Pract. de effect. infimi ventris etc. lib. 3. cap. 21. De inflammatione Lienis. fol. 315. seqq.*

LVD. MERCATVS de *internor. morbor. curat. lib. 4. cap. 4. fol. 344. seqq.*

THEOPHIL. BONETVS in *Polyaltbe s. Thesaur. Med. Pract. Tom. 2. fol. 907. seqq.*

IOH. IONSTONVS in *Syntagm. univ. Med. pract. lib. 5. Tit. 7. Cap. 1. Artic. 2. pag. 974.*

ALEXAND. TRALLIANVS *lib. 8. cap. 12. pag. 481. seqq.*

DONAT. ANTON. AB. ALTOMARI de *medendis hum. corp. malis. part. 2. pag. 484. seqq.*

IOH. HIERON. PVLVERINVS in *Medicina pract. cap. 74. pag. 623. seqq. Editionis septimae.*

MELCHIOR SEBIZIVS in *Manuali s. Speculo Medicinae Practico. part. 4. sect. 5. cap. 5. pag. 1293. seqq.*

FERDIN. CAROL. WEINHART in *Nucleo universae Medic. Pract. part. 1. lib. 6. pag. 385. seqq.*

DOMINIC. LEONVS in *Arte med. Sect. 3. lib. 3. cap. 6. pag. 953. seqq.*

DANIEL SENNERTVS *Lib. 3. Practicae Medicinae. part. 4. cap. 5. pag. 480. seqq.*

LEONARD. IACCHINVS *commentario in nonum lib. Rasis. cap. 53. pag. 426. seqq.*

NIC. PISO *de cognosc. et curand. intern. morb. lib. 3. cap. 29. pag. 661. seqq.*

DIONYS. FONTANONVS *de morbor. internor. curatione. lib. 3. cap. 6. pag. 109.*

PETR. FORESTVS in *observat. et curat. Medicinali. lib. 20. obs. 5. pag. 297. seqq. Item obs. 6. pag. 302. seqq.*

GEORG. PHILIPP. NENTER in *fundam. Med. Theor. Pract. Tom. 1. Tab. 2. pag. m. 119. Item in sua praxi speciali. Tom. 3. Tab. 41. cap. 6. pag. m. 257. seqq.*

IOAN. IVNCKERVS in *consp. Med. Theor. Pract. Tab. 67. pag. m. 547. seqq.*

IOH. DANIEL GOHL in *compend. ad Prax. Clin. lib. 5. cap. 8. pag. m. 277. seqq. Liber est germanicus.*

Liber anonymus, vulgò: Der Medicinische Haupt-Schlüssel. pag. 439. seqq.

MICH. ETTMÜLLER in *operibus. part. 1. fol. 341.*

ARETAEVS CAPPADOX in *Ætiologia, Semiotica et Therapeutica morbor. acutor. et diuturnor. lib. 1. cap. 14. fol. 250. seqq. Auctore GEORGIO HENISCHIO B. Medico Augustano.*

IOH. HISKIAS CARDILVCIVS *in officina sanitatis. cap. 132. pag. 553.*

IUL. CAES. CLAVDINVS *in Empyrica Rationali. Tom. 1. Lib. 3. Sect. 3. Tract. 4. Cap. 2. Fol. 898.*

VIDVS VIDIVS *de curat. membratim. lib. 10. cap. 11. fol. 559. seqq.*

VICTOR TRINCAVELLIUS *lib. 8. de rat. cur. partic. corp. affect. cap. 11. et 12.*

PAVL. AEGINETTA *in opere de re Medica. lib. 3. cap. 49.*

GODEFRID. STEEGHIVS *in Medicina pract. lib. 12. cap. 25. fol. 467. seqq.*

ARNOLD. WEICKARDVS *in Thes. Pharm. Gal. Chym. sive Tract. Pract. lib. 1. cap. 13. fol. 240. et 241.*

FELIX PLATERVS *Tom. 2. de doloribus. cap. 12. pag. 443. seqq.*

CASP. PEVCERVS *in Practica s. meth. cur. morb. intern. cap. 15. pag. 518. et 519.*

IO. FERNELIVS *de Partium Morbis etc. lib. 6. cap. 6. pag. 578. seqq. editionis quintae.*

LVCAS TOZZIVS *in Medicina Pract. et Tract. de natur. et curat. singul. morbor. part. 2. pag. 151.*

ORIBASIVS *in Synopsi. lib. 9. cap. 24. pag. 311.*

PETR. IOH. FABER *in Sapientia universali. lib. 3. Cap. 3. pag. 298. et 299.*

GOTHOFRED. MOEBIVS *in Fundam. Medicinae Physiologicis. cap. 17. in explicatione Lienis parenchymatis. Num. 2.*

THEODOR. CORBEIVS *in Patbologia. lib. 2. sect. 4. cap. 19. pag. 368.*

IOAN. ANDR. SCHMITZIVS *in Medicin. Pract. pag. 145.*

LAZAR. RIVERIVS *Medicina Pract. vel RIVERIVS CONTRACTVS. Studio et sumtibus BERNHARD. VERZASCHAE. lib. 12. cap. 1. pag. 404. et 405.*

HENRIC.

HENRIC. PETRAEVS in *Nosologia Harmonica etc.* Tom. 2. *Dissertat.* 36. pag. 246. et 247.

MARCUS AVRELIUS SEVERINVS de *Therapeuta Neapolitano in internor. morbor. curat.* pag. 179. et 180.

THOMAS BURNET in *Thes. Medicinae Pract.* lib. 10. pag. 609. et 610.

NONVS de *particularium morbor. curat.* cap. 187. pag. 214.

IOAN. PHILIPP. GIESWEIN in *Mater. Medic.* Tom. 2. *Artic.* 4. pag. 1059.

CHRISTIAN. LANGIUS in *operibus. de Pathologia animata.* cap. 47. pag. 438. *seqq.*

IOH. MICHAELIS in *operibus.* cap. 30. pag. 172.

GERARD. L. B. VAN SWIETEN *commentator in* HERMANNI BOERHAAVE *Aphorismos.* Tom. 3. §. 958. pag. 153 et 154.

DAVID. FRIEDEL in *Medico expedito.* part. 1. lib. 14. cap. 3. pag. 610. *seqq.* Liber est germanice conscriptus.

CASPAR. HOFFMANNVS in *Institut. Medic.* lib. 3. cap. 44. §. 3. et 4. pag. 371.

FRIDERIC. HOFFMANNVS (Physicus et Pater Celeberrimi Professoris Halensis) in *opere de meth. Medendi.* lib. 1. cap. 19. pag. 344.

IOH. MAURICIUS HOFFMANNVS in *disquisitione corp. hum. Anatomico-Pathologica.* specim. 6. §. 23. pag. 67. Item in *Syntagmate Pathol-Therap.* pag. m. 601.

IOH. HARTMANNVS in *Praxi Chymiatrica.* pag. 281.

IODOC. LOMMIVS in *observ. Medicinal.* pag. m. 192.

IOH. DE GORTER in *compend. Medicin.* part. 1. *Tract.* 20. §. 11. pag. 85,

IOH. DAV. MAVCHARTVS in *Ephem. N. C.* centur. 9. *observ.* 42. pag. 110. *seqq.* Quae eadem observatio citatur in *Act. Erudit. Lips.* Anno 1723. *Calendis Aprilis.* pag. 137.

PETR. OTTOBONVS *de Morbis in particulari curandis. lib. 1. pag. 208.*

IOH. PAVL. PERNVMIA *in Therapia. lib. 6. pag. 102.*

POPPIVS qui ab ETTMÜLLERO *in oper. part. 1. fol. 341. in cura inflammati Lienis*, allegatur.

AETIVS *in Tetrabibloon tertio. sermone 2. cap. 10. fol. 565.*

AVICENNA *Tom. 1. Lib. 3. Fën. 15. Tract. 2. fol. 800. seqq.* Hic Auctor potius de apostematibus Splenis variis prolixè agit.

CL. GALENVS *in Pharmaciae parte Cedita Basileae. 1561.) fol. 400.*

HIPPOCRATES COVS *de Morbis. lib. 1. (edito Francofurti. 1620.) fol. 447.*

IACOB. PRIMEROSIVS *in Enchiridio Medico-Practico. Parte. 2. Num. margin. 10. pag. 235.*

IOAN. DANIEL MYLIUS *in oper. Med. Chym. lib. 3. de Basifica Chymica. cap. 11. pag. 136.*

IOAN. HEVRNIUS *in Praxis Medicinae Ratione. lib. 3. cap. 10. pag. 427.*

HIERON. CARDANVS *lib. de causis, signis, ac locis morbor. part. 1. pag. 208.*

IOAN. RIOLANVS *in oper. Physicis et Medicis. sect. 3. tract. 2. cap. 11. fol. 332.*

CHRITOPH. A VEGA *de Arte Medendi. lib. 3. sect. 8. cap. 6.*

GEORG. HIERONYM. VELSCHIVS *in curat. exotericis Consilior. Medicinal. centur. 2. observ. 3. pag. 139 et 140.*

PHILIPP. HOECHSTETTERVS *in raris observ. Medicinal. part. 2. decade. 5. casu. 1. pag. m. 267. Item pag. m. 270.*

IOAN. SCHENCKIVS *in observ. Medicis. lib. 3. observ. 4. fol. 428.*

ALOISIVS MVNDELLA, IOSEPHVS VALDANIVS, HIERON. FEROLDVS, et BARTHOL. GAIONVS; Hi quatuor eandem habent
Episto-

Epistolam : utrum in Lienis affectibus secunda sit vena, quae est ad annularem digitum sinistrae manus ? editam Patavii. 1567. in 8. Et ibidem respondent affirmando.

Fortassis etiam BURCHARDI aliorumque Bibliotheca novos rursus *Auctores* indicabunt, qui cum modo allatis circa Lienis inflammationem adhuc saltem aliquid *in Libris* contulerunt. Ex adverso autem nullam plane Splenitidis explicationem, multo minus specialem eius pertractationem *in Libris* fecerunt Medicorum non pauci, quorum nomina hic bens sciensque praetereo. Denique citatos *Auctores Medicos*, qui de Lienis inflammatione *variis quidem in Libris speciatim* plus vel minus commemorarunt, huc ideo referre volui, ut exinde clarius et apertius ostendam: quod illi soli, nec forsan plures, de Splenitide *ut plurimum brevissimo* (prout videre licet) *calamo* hodiernum scripserint, *Librisque* eam per se longe fuisse *perangusta* solum adeoque insufficienti *explicatione* inferuerint. Quid quod insuper, extra istos praedictos *Libros*, de hoc arduo praestantique Themate *nulla specialis Dissertatio* (secundum meam notitiam) haectenus in lucem prodiit. Quod ultimum pariter ac de novo impugnandum aggredior, eoque magis, quo minus eiusmodi diu desideratam pertractationem frustra aut inconsulte animo mecum volvo. Ea de causa enim ulterius consului, ac evolvi, revolvique varias et quamplurimas *privatas de Liene etc. Dissertationes*, quales praesertim ventilarunt C. V. SCHNEIDERVS. *Wittenb.* 1541. J. ISRAEL. *Heidelb.* 1654. I. A. SEBIZIVS. *Argent.* 1655. R. G. CRAVSIVS. *Ienae.* 1705. L. VELTHVSIVS. *Vltrai.* 1657. I. T. ELLER. *Lugd. Bat.* 1716. G. SAWREY. *Lugd. Bat.* 1719. M. VAN STOLK. *Lugd. Bat.* 1720. I. DE MESLON. *Lugd. Bat.* 1738. D. C. WIDER. *Ienae* 1705.

STOCKIVS. *Ienae*. 1748. S. T. QVELMALZIVS. *Lipsiae*. 1748.
 ROLOPHIVS. *Francof. ad Viadr.* 1750. I. P. BERCHELMANN.
Gisae. 1751. aliique. Sic etiam de *Lienosis* disputarunt C.
 DRELINCVRTIVS, cuius alt. edit. prodiit *Lugd. Bat.* 1693.
 M. MAPPVS. *Argent.* 1692. I. BACHMEISTERVS. *Tubing.* 1707.
 multique alii, qui omnes cum de *Liene* et *Lienosis*,
 tum etiam de *variis Lienis affectibus* (non tamen *inflamma-*
toriis) copiosissime scripserunt. Propius vero ad statu-
 tum Thema meum accessisse putes FRID. HOFFMANNVM in
Dissert. de morbis Lienis. edita Halae Magd. 1704. Vel
 CHRISTIAN. VATERVVM in *Dissert. de Liene morbificante. Wit-*
tenb. 1716. Aut certe MICHAELEM ALBERTI in *Dissert. de*
Splenetico malo. Halae Magd. 1719. Si quando dictas eo-
 rum inscriptiones solummodo conspicias. Cum tamen HOFF-
 MANNVS in tota *Dissert.* sua 5. plagulas constituyente alios
quidem específicos Lienis morbos describit, de ipsa *Lienis in-*
flammatione §. 8. pag. 19. item §. 19. pag. 30. non nisi
 pauca attingens. Sic pariter VATERVVS alios *Lienis morbos*
 prolixè declarat, et duntaxat *Thesi.* 9. pag. 15. item *Thesi*
10. pag. 17. de eius inflammatione brevissime aliquid immis-
 cet. Tandem etiam ALBERTI in *Dissert.* sua potissimum per-
 tractat *Malum Hypochondriaco-Spleneticum*, quod §. 2. pag.
 9. germanice: **Die Milz-Sucht, Milz-Beschwehrung,**
Milz-Krankheit, Milz-Weh, ipsemet appellat.
 Proposui modo varios *Libros*, in quibus Auctores hinc
 inde, praeter alios morbos, etiam *Splenitidis coniunctam*
licet, ac satis succintam mentionem afferunt. Adieci porro
 diversas de *Liene*, eiusque morbis speciales *Dissertationes*, in-
 ter quas tamen omnes nullam hactenus inveni, quae nem-
 pe *solius Splenitidis separatam simul ac prolixam explicationem*
ordinatim exhiberet. Adeone hunc *morbum Lienis inflam-*
matorium, tam frequentem quam etiam periculosum, huc
 usque deficit omnis accuratior, prolixior, separatioque
 dilu-

dilucidatio ! Expedit itaque, ut resarciendo huic diuturno ac sane nobilissimo defectui tandem aliquando vel ipsemet prospiciam. Quapropter *hanc ipsam separatam Splenitidis pertractationem* prae ceteris omnibus *pro Dissertationis meae scopo* percommode eligendam esse existimavi, ut tali ratione hoc usque desideratum peculiare scriptum pro viribus suppleam, expediam atque suppeditem. Concludo inde, ac rursus confirmo, quod statim ab initio huius §. phi indicavi: *novam* scilicet esse hanc Splenitidis prolixam et separatam pertractationem, atque inde satis per se *raram*.

§. IV.

Priusquam tamen de morbofo Splenis affectu, eiusque definitione et differentia ab aliis morbis virtute *Anatomica Splenis confideratio* analogis fusius loquar, brevem iam nunc *Anatomicam Splenis descriptionem*, melioris ordinis et claritatis gratia, praemit-
tam. Ita nimirum habet IACQUES-BENIGNE WINSLOW dans l'exposition Anatomique de la structure du corps humain. Tom. 3. Traité du Bas-Ventre. Nombre 329. page 388. *La Rate, inquit, est une Masse bleuâtre tirant sur le rouge, d'une figure ovale un peu allongée, longue environ de sept ou huit travers de doigt et large de quatre ou cinq, un peu molle ; placée dans l'Hypochondre gauche entre la grosse extrémité de l'Estomac et les Fausses Côtes voisines, sous le bord voisin du Diaphragme, et sur le rein gauche.* Vltcrius structuram Lienis Anatomicam sequenti modo explicat P. NOGVEZ dans l'Anatomie du corps de l'homme. Chapitre 3. Du Bas-Ventre. Section II. page 151. et 152. *La Rate est composée d'une infinité de membranes qui forment de petites cellules ou cavités de différente figure et grosseur. Ces cellules communiquent l'une avec l'autre, et sont toujours remplies de sang. On trouve dans les extrémités des vaisseaux sanguins de la Rate d'un moiton plusieurs petits morceaux de chair blanche et molle, que Malpighi a pris pour des glandes. Tout*

ce que nous venons de dire se démontre dans la Rate d'un veau. Mais dans celle de l'homme, il n'y a qu'une membrane; et Ruysch a démontré qu'elle est entièrement vasculaire et fibreuse; car il fait voir que ce qu'on prend pour des glandes, n'est rien autre chose qu'un tissu de vaisseaux. Alii insuper Auctores de historia Anatomica Lienis singulares dissertationes ediderunt v. g. G. B. METZGER. Tubingae. 1664. I. A. FRIDERICVS. Ienae. 1669. I. VSLEBER. Ienae. 1669. *De usu Lienis* Disputarunt VISCERVS. Tubingae 1577. F. LEPNERVS. Regiom. 1663. I. V. SCHEID. Argent. 1691. A. H. GRAEZ. Regiom. 1710. I. G. à BERGEN. Francof. ad Viadr. 1713. M. VAN STOLK. Lugd. Bat. 1720. A. Q. RIVINVS. Lipsiae. 1722. I. TAPPIVS. Helmst. 1639 I. A. SCHMIDIVS. Helmst. 1723. A. W. SCHAAF. Duisb. ad Rhenum. 1734. F. DREW. Lugd. Bat. 1744. C. I. DE FAMARS. Lugd. Bat. 1745. M. TILINGIVS. Mindae. 1676. C. M. HOFFMANNVS in Differt. de usu Lienis secundum ARISTOTELEM, habita Altorfi. 1613. *De figura Lienis* scripserunt v. g. F. RVYSCHIVS, qui observ. 51 Lienem glandulae sanguineae similem esse affirmavit, quod tamen negarunt CASSERIVS, F. HOFFMANNVS, STENZELIVS et L. HEISTERVS, qui ultimus praecipue in compend. suo Anat. Tom. 2. pag. m. 18. ob vascula copiosissima ubique in Liene etc. deprehensa rectius Lienem vasculosum appellavit quam glandulosum. Is ipse porro HEISTERVS in cit. comp. Anat. Tom. 1. pag. m. 90. Lienem baud raro linguae quodammodo aemulum esse cum ANDR. VESALIO pronunciavit. Lienem etiam pollere structura pulmonis aemula annotavit H. F. TEICHMEYERVS in Elem. Anthropol. pag. m. 126. Denique praecit. RVYSCHIVS in observ. Anat. 100. pag. 135. Lienem, praesertim vitulinum, cum pene humano, ob eandem cavernosam structuram, convenire dixit. Qui porro Lienem variis liquoribus iniectum, magnisque et splendidis figuris

ris delineatum videre cupit, ille evolvat. GODEFREDVM BIDLOO in Anatomia corp. hum. Tab. 36. GVILIELMVM COWPER in Anatomia corp. hum. Tab. 36. IOH. IACOBVM MANGETTVM in Thes. Anat. Tab. 61. fol. 364. FRID. RVYSCHIVM in Thes. Anat. septimo. Num. 3. Tab. 1. Fig. 1. Lienem item quater aut minutim delineatum invenies apud ANDR. VESALIVM in corp. hum. fabrica. Decimâ nonâ quinti Libri figurâ. fol. 571. Praemissa igitur Anatomica Lienis consideratione transgredior ad definiendam Splenitidem.

§. V.

Varias de Splenitide *definitiones* annotant Auctores. Definitio.
Ita IOAN. HIERON. PVLVERINVS in Medicina Pract. cap. 74. pag. 623. editionis septimae, inquit: *Lienis inflammatio est tumor praeter naturam a sanguine melancholico effervescente, ac ipsi visceri impacto originem ducens.* Item IOAN. PHIL. GIESWEIN in Mat. Med. Tom. 2. pag. 1059. Artic. 4. De Splenitide sic habet: *Inflammatio Lienis est eiusdem a sanguine puro vel mixto in substantiam eius effuso ac putrescente in tumorem calidum elatio, cum dolore ac fervore sinistri hypochondrii, febre continua, dyspnoea, vigiliis et quandoque delirio affligens.* Itemque THEOPHIL. BONETVS in Polyal. s. Thes. Med. Pract. Tom. 2. lib. 4. cap. 52. fol. 907. sequentem Splenitidis definitionem a IOH. IONSTONO traditam sic allegat: *Lienis inflammatio est eiusdem a sanguine in substantiam effuso, in tumorem elatio.* Porro DOMINIC. LEONVS in Arte Med. sect. 3. lib. 3. cap. 6. pag. 953. ita eam definit: *Lienis inflammatio (improprie dicta) est tumor praeter naturam ab humoribus per venas fluentibus cum sanguinis infectione in eo excitatus.* Quam quidem definitionem ipse ARNOLD. WEICKARDVS in Thes. Pharm. Gal. Chym. s. Tract. Pract. lib. 1. cap. 13. fol. 240. adducit. Denique etiam IOAN. DANIEL. MYLIUS in oper. Med. Chym. lib. 3. de Basilica Chymica.

mica. cap. 11. pag. 136. sic scribit: *Inflammatio Lienis est tumor calidus dolorificus ex sanguine impacto et putrescente in substantia Lienis.* Quia vero horum aliorumque definitiones de Splenitide partim non nihil obscurae, partim nunc temporis obsoletae videntur, nostram haud dubie clariorem simul ac recentiore *definitionem* hîc loci subministrabo: *Splenitis igitur est dolorifica Lienis inflammatio, a sanguine illuc congesto et stagnante, oriunda; Sive est morbus Lienis acutus, ex eius incendio et sanguinis massa ibidem congesta ac stagnante, cum febre inflammatoria proveniens.*

§. VI.

Subie-
ctum,

Subiectum huius morbi (ceu *obiecti* nostrae tractationis) proprium, speciale ac *primarium* est Lien a sanguine ibi stagnante male affectus. Generale et *Secundarium* autem est homo, sanguine spisso et ad circulum per Lienem facile absolvendum minus proclivi abundans, unde totum corpus febre simul afficitur, atque in consensum rapitur. Praeter haec ratione *Temperamentorum* melancholici et cholericici; intuitu *Aetatis* vero senes, itemque qui haemorrhoidibus naturâ magis obnoxii quidem, attamen ad earum excretionem minus apti, vel aliis de causis impediti sunt; respectu *Sexus* denique viri prae foeminis, siquidem his tributum Lunare non intercipitur, magis sunt expositi.

§. VII.

Morbi
divisio.

Morbus hic in varias classes et species ab invicem recedit ac dividitur. Namque Splenitis est vel *idiopathica* et *protopathica*; vel *sympathica* et *symptomatica*. Ita quidem PHILIPP. HOECHSTETTERVS in observ. Med. part. 2. decade 5. cas. 1. pag. m. 267. cum IO. FERNELIO dicit: *Lienem semper idiopathice, ac protopathice laborare.* Verum IOH. DAN. GOHLIVS in comp. Prax. Clin. lib. 5. cap. 8. pag. m. 277.

m. 277. ait : *Splenitis pertinet inter febres acutas Symptomaticas inflammatorias.* Horum Auctorum apparens contradictio facile inter se componi potest , si terminos istos distinguendo interpretamur ; Nam si Splenitis est morbus primarius principalis et protopathicus , quo aliquis laborat , tunc omnino debet esse idiopathicus , quoniam causa morbi proxima est in loco affecto. Cum autem subinde accidit , ut alii morbo v. g. Pleuritidi , Hepatitidi , atque Inflammationi stomachi ob vicinitatem et nexum vasorum etiam Splenitis superveniat , tunc inflammatio Lienis est saltem symptomatrica et sympathica. Sicuti vero quatuor species inflammationum numerantur , scilicet *erysipelacea* , *phlegmonodea* , *apostematica* , et *gangraenoso-sphacelosa* ; ita non dubito , etiam Splenitidem in has 4. classes et gradus apte dispesci posse. Nam id ipsum iam suboleverunt Auctores , dum PETR. FORESTVS in observ. et curat. Medicinal. lib. 20. obs. 5. pag. 297. seqq. *De phlegmone Lienis* fuse agit. Et AVICENNA Tom. I. Lib. 3. Fen. 15. Tract. 2. fol. 800. seqq. *de apostematibus Splenis variis* adhuc fusius loquitur. Tantum quidem de vera Splenitide dictum sit , utpote quae aut satis profunda et parenchymatica interna , aut etiam superficialis et membranaea externa evenit. *Spuria* vero s. falsa vel notha (quam quidem IOAN. IVNCKERVS in consp. Med. Theor-Pract. Tab. 67. pag. m. 548. cum superficiali modo a me nominata male confundit) rectius vocatur ea , quae in partibus Lienis vicinis sive adiacentibus , inque eius ligamentis et portione peritonei ambiente , salvo tamen Lienis viscere , per eandem rationem , qua Pleuritis spuria , contingit.

§. VIII.

Nunc interest etiam *differentias Splenitidis* ab aliis *Differentiis a morbis* , qui cum illa confundi possent , enodare. Nam *bis congeneribus* ,
D

dum symptomata *Splenitidi* familiaria etiam in *Pleuritide*, *Hepatitide*, et *Nephritide* aliquando observantur; necesse est, ut istos morbos ratione tam *loci affecti*, quam *symptomatum modo graviorum*, *modo leviorum* ab invicem aliquibus criteriis discernamus. Ita in *Hepatitide* etiam dolor atque ardor lateris et hypochondriorum evenit; verum in *Hepatitide* dextrum magis latus occupat, in *Splenitide* tantummodo sinistrum. Ita quoque in *Pleuritide* dolor cum tussi pectus altius et antèrius obsidet; in *Splenitide* vero inferius et retro sub costis spuriis. In *Nephritide* regio lumborum cum colica et urinae suppressione afficitur. Quod reliquum est, in eo conveniunt, ut habeant symptomata febris inflammatoriae communia. *Lienis* porro *inflammatio* in eo tantum differt, quod illa *rarius fiat a sanguine puro*, *frequentius a crasso et melancholico*. Ita testatur THEOPHIL. BONETVS Tom. 2. pag. 908. in Notis, ubi citat RIVERIUM. Eandem quoque differentiam affert THOMAS BURNET in Thes. Med. Pract. lib. 10. pag. 609. sub finem. Dignoscitur etiam ab ipsa *Pleuritide* et *Peripneumonia* ex febre remissiori, respiratione et dolore infra diaphragma etc. Differt insuper ab *infarctu Lienis*, in quo sanguis non plane subsistit, sed tantum stagnat, et impeditius movetur, nulla etiam febris acuta praesto est. Differt postremo a *Nephritide renis sinistri* partim *loco affecto*, ubi dolor in *Splenitide* magis anteriorem, in *Nephritide* magis posteriorem partem versus spinam dorsi occupat; partim differt *respectu doloris*, qui in *Nephritide* maior et atrocior est, quam in *Splenitide*. Ita habent IUNCKERVS, NENTERVS aliique. Tandem calor et fervor ac pondus gravans in profundo sinistri hypochondrii percipitur; cum vero ren sinister sit elatior rene dextro, adeo ut inflammatio renum valde similis sit inflammationi *Lienis*, ob id cauti simus in discernendis his duabus;

bus inflammationibus. Ita distinguit MICH. ETTMÜLLER in suis oper. part. I. pag. 341.

§. IX.

Signa, ex quibus morbi huius praesentiam cognoscimus, in fide Auctorum et ratione conspirante fundata, sunt sequentia: Diagnosis.

1) Invasio cum *horrore* insigni et pro gradu inflammationis diuturno; utpote qui commune est febrium inflammatoriarum symptoma, a congestionibus humorum ad internas partes tendentibus proveniens.

2) Succedit *aestus* febrilis sat gravis et molestus; ab intensiori sanguinis circulo exortus.

3) *Sitis* intensior et ferme implacabilis, qua stomachus Lienis inflammato contiguus afficiatur necesse est.

4) *Angustia praecordiorum* cum spirandi difficultate coniuncta; propter circulum sanguinis per Lienem impeditum atque regurgitantem ad superiora, et simul ob diaphragmatis contractionem sufficientem impeditam. Ita IOH. DE GORTER in Comp. Med. Part. I. Tract. 20. §. II. pag. 85. inquit: *A Lienis inflammatione etc. et sanguinis transitu per istud viscus impedito, in praecordiis pulsationes sentiuntur cum dolore, tensione, et anxietate etc.*

5) In *Hypochondrio sinistro* calor, dolor, gravitas, tensio, punctio, tumor, pulsatio et borborygmi; ob repletionem et distensionem, sanguinisque incendium in Liene, atque curvaturae coli sinistrae compressionem et spasticam contractionem.

6) *Febris* quidem adest acuta et continua, sed per periodos et gradus aucta atque exacerbata, qualis omnibus viscerum inflammationibus supervenit. Vtrum vero paroxysmi febrilis typum quartanarium servet, ceu IOAN. IVNCKE-
RVS in Med. Theor-Pract. Tab. 67. pag. m. 548. statuit;

id ipsum, quomodo insuper cum natura febris continuae et acutae conveniat, aliis iudicandum relinquo.

7) *Pulsatio* dolorosa, et *palpitatio* sinistri lateris inflammati perferuntur, ob arterias, quibus abundat crasso turgentes sanguine. Ita mecum annotant IOH. IONSTONVS in syntagm. univ. Med. Pract. Lib. 5. Tit. 7. Cap. 1. Artic. 2. pag. 974. Item IOH. DE GORTER. Num. 4. praecit.

8) *Pulsus* arteriarum celer, frequens, durus, saepe plenus ac fortis; ob agitatum celerius sanguinem et febris praesentiam.

9) *Cutis ardor* quidem supervenit; ast quoties corpus liberiori exponitur aëri, ob sensibilitatem nervorum febrilem subitanea accedit extremorum *frigiditas*, referentibus IVNCKERO, NENTERO, GOHLIO etc.

10) *Haemorrhagia* narium si forte contingit, stillicidium e nare sinistra provenit; ob alterius lateris nervorum consensionem.

11) *Agrypnia* s. vigiliae, et demum *deliria* succedunt; ob sanguinis orgasmum et congestionem ad partes superiores, vasorumque nimiam distensionem; ac porro ex mente CRAANII (in Prax. med. reform. cap. 43) ob acrimoniam nervos et cerebrum vellicantem.

12) *Decubitus* in latus dextrum valde molestus accidit; dum Lien inde fit pendulus, et propter gravitatem suam ventriculo incubat.

13) *Lassitudo*, viriumque tanto maior prostratio adest, quanto profundior et perniciosior inflammationis in hoc viscere gradus.

14) *Lingua* successive arefcit et nigrescit; ob ardorem in dies auctum, et ob consumtam lymphae salivalis humectationem.

15) *Vrinae* minguntur crassae et subnigrae; propter aestum febrilem humores concoquentem.

16) *Anorexia* s. cibi fastidium, vel inappetentia, atque *oris* interdum *amarities*, sese produnt; ob stomachum male affectum, et intemperiem biliosam, qua particulae bilis, uti in alias partes, ita etiam in os, deponuntur.

17) *Vomit*, ob nexum vasorum brevium, et ob sanguinis ad ventriculum restagnationem, non nunquam contingit.

Horum *signorum* praecipuam mentionem fecerunt IVNCKERVS, NENTERVS, ETTMÜLLERVS, BONETVS, SEBIZIVS, GOHLIVS, LOMMIVS, alique plures loc. in §. III. cit. Ista porro *signa* sub Num. 5. 7. 10. et 12. allata ac simul sumpta pertinent inter *pathognomonica* s. discretiva, reliqua autem inter *communia*. Variant quidem haec *signa* secundum symptomata pro diversitate humoris exorta; semper tamen, iuxta DAN. SENNERTVM et MELCH. SEBIZIVM, ob partis affectae naturam, inflammatio Lienis non nihil melancholicorum symptomatum recipit.

§. X.

Si ad *causas huius morbi* respicio, *triplicem* praeci- Causarum
pue *earum distributionem*, secundum Institutiones Medicas divisio.
IO. MAVR. HOFFMANNI Sect. 3. de Patholog. pag. m. 70.
seqq. traditam, et isto more hodie admodum recepto,
afferam: scilicet 1) *causam immediatam proximam* s. *continen-*
tem, *tam materiale* quam *formalem*, *itemque efficientem*
et finale; 2) *causas mediatas propinquas* s. *antecedentes*; 3)
mediatas remotas et procatarcticas partim *internas* partim *ex-*
ternas. His igitur *causis morbificis* rito ordine distribu-
tis, unam post alteram clarius pertractare annitar.

§. XI.

Causa im-
mediata
proxima f.
continens.

Ad *causam immediatam proximam f. continentem*, cum *materiale*, tum *formalem* quod attinet, haec consistit in sanguine copioso et spisso (ceu causa mere *materiale*) in vasis Lienis coagmentato ac stagnante (ceu causa magis *formali*) ita quidem, ut plus cruoris ad istud viscus per arterias adfluat, quam per venas expedite revehatur. Vnde non potest non fieri, ut Lien praeter naturam intumescat, dolor a distentis infartisque vasculis oriatur, atque ab attritu et motu intestino globulorum sanguinis per impetum arteriarum aucto, calor et sensus exaestuans progerminet. *Causam* porro *efficientem et finalem* Stahliani quaerunt ponuntque in sollicita naturae intentione, ope motuum febri-
lium transpressoriorum et absterforiorum, stasin sanguinis in Liene factam quovis modo resolvendi ac discutiendi. Ita nimirum inter Stahlianos praecipue sentit IOAN. IVNCKERVS in Med. Theor-Pract. Tab. 67. De Splenitide. pag. m. 549. in causis.

§. XII.

Causae
mediatae
propin-
quae f. an-
teceden-
tes.

Ad *causas vero mediatas propinquas f. antecedentes* varia saepe incitamenta conspirant. Nam *respectu partium fluidarum* non solum *plethora* f. abundantia sanguinis, sed etiam *qualitas* eius vitiosa, eaque ad spissitudinem et orgasmum inclinans, ad genesin huius morbi multum valent contribuere. *Respectu autem partium solidarum* partim *tonus* Lienis debilitatus in causa esse potest, ex quo nempe humores iusto tardius per parenchyma eius traiciuntur, et plus iusto eorum admittitur, quam remittitur; partim vero *spasmus* Lienis aequae ac totius systematis arteriosi quaedam constrictio huc symbolum suum confert, utpote qua aequabilis placidusque humorum circuitus

cuitus turbatur, et ad unam alteramque partem debilem deducitur. Ita enim fit, ut sanguis iusto copiosius versus Lienem, antea officio suo haud rite perfungentem, per motus febriles et inflammatorio - congestorios dirigatur ac confluat, in eoque stagnationem facile producat. Sic etiam Splenitis oriri potest ab extensione et inflatione proxime adiacentium partium, uti in primis *ab inflatione ventriculi*, de qua VIRI EXCELL. D. D. IO. IAC. KIRSTENII Dissertatio, edita Altorfî. 1749. et praecipue sub §. 29. pag. 26. omnino legimeretur. Nec minus ad hunc morbum disponit *temperamentum* melancholico - cholericum et sanguineum, quod materiam ex spissitudine et copia sanguinis, assentiente IVNCKERO, suppeditat. Intuitu *aetatis*, partim spissitudo humorum senilis, partim fervor eorundem juvenilis aut virilis, tanquam causae antecedentes huic passioni generandae favent. Porro *Lienis* ipsius *vitia* et status praeternaturalis, scilicet magnitudo, infarctus, scirrhus etc. ansam huic malo praebere possunt; quod etiam valet de aliis *morbis praegressis haud decenter curatis* v. g. si febris intermittens aut continua per cort. peruv. ∞ um, sacch. hni praemature supprimitur: item si scabies, podagra; erysipelas, aliaque exanthemata inconsulto retropelluntur. Nil dicam de colica haemorrhoidali et spasmodica, nephritide, pleuritide, peripnevmonia et hepatitide, male curatis, quae ex iisdem rationibus Lienem simul inflammare possunt. Vnde quoque fit, ut hi morbi interdum coniuncti accidant. *Hepatis* denique *infarctus*, dum facilem sanguinis e Liene recursum eiusque progressum per venam portae impedit, similiter tumentem vel plane inflammatum Lienem praestare valet. Quin immo non dubito, in *plerisque febribus, sive intermittentibus sive*

continuis, aliqualem et symptomaticam Lienis intumescientiam levemque saltem inflammationem ideo subnasci solere, quoniam circulus sanguinis in febribus valde acceleratus efficit, ut sanguis non tanta facilitate ac celeritate, quanta in statu sano, per angustissima et tenerrima Lienis vasa transire queat, sed ibidem interceptus cumuletur, Lienemque praeter modum reddat tumentem. Annotante enim VIRO EXCELL. D. D. IOH. NIC. WEISSIO in Programmate V. Observ. Anat. Obs. i. et 4. pag. 8. et 12. in omnibus iis, qui febre quadam occubuere, aut qui olim febribus graviter affecti fuere, Lienes praegrandes, triplo vel quadruplo naturali maiores ex atro rubentes, post institutam corporum sectionem, plerumque inventi sunt. Ex quo ulterius concludo: vix unquam febrim quandam accidere ferventiorē, quin simul ipse Lien quodammodo afficiatur, atque intumescat ex ibidem stagnante et congesto humore, indeque variorum pathematū febrilium auctor, vel saltem causa concurrens existat. Tandem etiam *dispositio hereditaria*, qua alii plus, alii minus ad eiusmodi partium inflammationes naturā proclives sunt, non omnino praetermittenda.

§. XIII.

Causae
mediatae
remotae et
procatar-
ticae,
1)
internae.

Ex *causis* mediatis remotis et *procatartictis* s. praexistentibus, iisque potissimum *internis* (tanquam rebus non naturalibus *intra* corpus oriundis, ac ibidem vires et actiones suas diversimode exercentibus) primo loco huc referri merentur illae, quae *plethorae* ingenerandae vel augendae inserviunt; nimirum *haemorrhoidum*, *menstruum*, *aliarumque sanguinis evacuationum* per haemorrhagias aequae naturales ac artificiales *suppressio*: scilicet venae sectionis, et scarificationis diu consuetarum intermissio. Si enim semel corpus his excretionibus assuetum est, et san-

sanguinis ventilationes diu intercipiuntur, non potest non fieri, quin motus haemorrhagici incitentur; qui, nisi exitum inveniant, congestoria molimina fuscitant, et aliquando in Lienis viscus molle humores impellunt, praesertim ubi spissitudine laborantes, prima inflammationis fundamenta ponunt. Porro sudoris, alvi, urinae, aliarumque *excretionum* naturalium et artificialium consuetarum suppressiones, excessus quoque circa *motum* et *quietem*, *somnum* et *vigilias*, praecipue autem dum gravioribus homo *pathematibus animi*, ut irae, terrori, moestitiae et curis nimium indulget, quae omnia simul sumta causis remotioribus et procatacticis internis Lienis inflammati merito annumerari possunt.

§. XIV.

Demum ad *causas procatacticas externas* (tanquam res pariter non naturales *extra* corpus quidem existentes, II)
Externae. et ex incauta dein earum ad corpus applicatione Lienem aliquando incendentes) omnino referri merentur *aër*, *cibus* et *potus*, *pharmaca*, atque *laesiones externae*. Quorum potiora ac frequentiora tantum exempla hic attingam. Quandoquidem huic morbo fomitem subministrat *aër*, calore sicco, magis tamen *frigore excedens*, in primis si *repentinae corporis alterationes* e calida siccaque tempestate in frigidam et humidam, aut vicissim e frigida in calidam contingunt: quin immo si *aër* noxiis effluviis refertus, temperiem, crasin et motum sanguinis vitiat. Notum enim est, et periculis mortalium saepe saepius expertum, a prava *aëris* constitutione non raro varios, eosque insolitos, fonticos et epidemicos, morbos facile progenerari. Sicuti nimirum Pleuritides epidemicè grassantes interdum exinde proveniunt: ita quoque non dubito, ex infensa

E

vale-

valetudini intemperie aëris ipsum Lienem inflammari, eamque Splenitidis speciem subinde suscitari posse, quae tunc demum Pleuritidem lateris sinistri mentitur, atque purpuraceam exanthematis materiam fovet, hac vero excreta mitigatur aut etiam plane solvitur. Ex *cibis* omnia dyspepta, crassa, acria, flatulenta et intemperata hic merito accusantur, atque infra §. XXII. serio damnantur. Ex *potuum* autem genere, praeter abusum spirituum ardentium et calefacientium, acidorumque sanguinem coagulantium, partim potus largior *gelidus* post incalescentiam corporis haustus, partim vero immoderatio *calidus* peregrinis nocivisque particulis mangonizatus atque assumtus, culpam excitandae Splenitidis haud effugiunt. Quod antea (nempe *potus gelidus* in corpore aestuante affatim haustus, indeque suborta Splenitis) ut certius veriusque nobis constet, vel illam solam hic allegabo *observationem Anatomicam*, cui haud ita pridem *ipsemet* interfui, tanquam testis avtopta. Siquidem Anno Christi 1756. Die 21. Maii ipse vidi, inque manu mea tenui eiusmodi *Splenem inflammatum*, qui post institutam cadaveris cuiusdam masculini sectionem praesentibus palam ostendebatur. Erat autem haec *Splenis inflammatae* facies: Magnitudine hic naturali triplò apparebat maior, obscure rubens, tumens, et tactu paulo durior, repletus spisso ac nigricante sanguine, ita, ut vasa eius parenchymatica crasso atroque humore infartaurgerent. Praeterea *e praegresso haustu aquae frigidae* ipse stomachus et non nulla adiacentia intestina conspiciebantur rubicunda atque inflammata. Ex qua *propria observatione* breviter tantum conjicio, immo firmiter statuo ac concludo: eam ipsam personam (cuius dissectum cadaver, eiusque inflammatum viscus Lienis a me conspectum fuisse dixi)

dixi) *e causa potus frigidi*, in calescente ac febre vario-
losa iam prius affecto corpore, *intemperanter hausti*, re-
pente in lethalem Splenitidem omnino incidere potuisse;
cuius ratio vel solum ex ipsa Splenitidis ampliori defini-
tione petenda. Ita mecum sentiunt probatissimi fideque
dignissimi Medici, et in primis IOAN. IVNCKERVS in consp.
Med. Theor-Pract. Tab. 67. de Splenitide. pag. m. 549.
in causis procatarcticis; Item GEORG. PHILIPP. NENTERVS in
fundam. Medic. Theor-Pract. Prax. Special. cap. 6. de
Splenitide etc. pag. m. 259. in subiecto; Itemque IOH.
DAN. GOHLIVS in comp. Prax. Clin. lib. 5. cap 8. de
Splenitide. pag. m. 278. in causis; Ac denique liber anony-
mus, vulgò: **Der Medicinische Haupt-Schlüssel** pag.
439. de Splenitide. in causis; aliique adhuc plures, qui
omnes eandem quoque *excitatae Splenitidis causam*, *e potu*
frigido inter calorem hausto aliquando oriundam, mecum ac-
cusant. Quod vero iam *aliunde ex aquae frigidae potu mors*
fuerit secuta, testantur AMATVS LVSITANVS cent. 2. curat.
62. CAMERARIVS Syll. mem. cent. 15. part. 57. HILDANVS
cent. 3. obs. 48. fol. 430. MARCELLVS DONATVS hist. Med.
lib. 4. fol. 202. ED. HORSTIVS fol. 319. ZACVTVS de Princ.
Med. hist. 18. lib. 6. fol. 963. Posterius vero (nempe
potus immoderatio calidus peregrinis nocivisque particu-
lis refertus atque adhibitus) variorum subinde viscerum,
immo quandoque ipsius Lienis inflammationem haud evitat.
Quapropter etiam huc referendus, nec minus improban-
dus atque interdicendus venit *frequens ille abusus potuum*
calidiorum a plethoricis potissimum subiectis in dies assum-
torum v. g. *potuum Caffee et Chokolatae*. Quoniam et horum
larga nimis ac crebra ingurgitatio, ob fabarum exoticarum,
acriumque aromatum insignem calefaciendi vim, successu
temporis ad internam quandoque certi alicuius visceris,

vel etiam ipsius Lienis inflammationem, sanguineum praefertim corpus facile disponere et coaptare valebit. Ad optime vero praecavendam *hanc causam potuum externam*, rarioris tanquam et vivacioris exempli loco, suademus aequae ac pronunciamus: quod certe illa Persona prae ceteris fortunatissima sanitatisque longe studiosissima inter omnes salutaris mereatur, quae servatâ reliquâ convenienti Diætâ *hospes* tot hominibus perniciosos *potus* et nunquam hactenus sibi assuevit, et eosdem etiam necdum amplius assuescere intendit. E contrario autem his potibus nimium abutentes praecipue foeminas ita vehementer increpat FRID. HOFFMANNVS in Med. Rat. Syst. Tom. 2. de Pathol. general. Part. 3. pag. m. 380. dicens: *At ego quidem non possum non hoc loco solennem, sed detestabilem consuetudinem improbare, quae foeminae praesertim, quae debile genus nervosum obtinent, infusum fabarum Caffée non semel, sed bis vel aliquoties de die hauriunt etc.* Ita etiam FRANCVS CUM ABELIO testantur, *potum Caffée* praecipue *immoderatum* exinde homini vel maxime nocere, quia huius excedens usus humoribus atque in primis ventriculo nimiam siccitatem, calorem, aciditatem, pituitam, spissitudinem, impuritatem, inflammationem, obstructionem, sodam, tremorem, spasmus, immo interdum contracturam successive inducere, movere ac creare valet. Attamen eiusmodi *potuum calidiorum convenientem simul ac moderatum usum* tradit GEORG. BAGLIVIVS in suis oper. Med. Pract. et Anat. lib. 1. de capitis affection. in acut. pag. m. 76. editionis Norimbergensis de Anno 1751. ubi de semet ipso fatetur: *Cum stomachus debilis valde sit, tribus post prandium horis, dolore capitis, gravitate, maerore, vexari incipio, quae quoniam a stomacho malo digerente fiunt, duos vel tres Caffée ciathos haurio, et momento temporis, ac fere ad miraculum, a malis praedictis*

me

me statim libero. Item Chocolatae usus ad roborandam sanguinis massam, eiusque vim, tonum, et succum eiusdem nutritium deperditum restituendum etc. Thée vero ad capitis morbos iuvat. Ex pharmacis porro Splenitidem interdum produxerunt venena corrosiva, violenta vomitoria, draastica purgantia, volatilia et spirituosissima nimium assumpta, styptica item sive adstringentia, atque incrassantia, excessivâ dosi propinata. Denique malam etiam incurrun notam laesiones externae v. g. contusiones et compressiones Lienis, ictus, et casus ab alto; utpote a quibus sanguis, in corpore effusus ac putrescens, Lienem inflammare valet. Istarum praecipue causarum excitandae Splenitidis varios testes habeo, et inter alios nempe IVNCKERVM, IONSTONVM, BONETVM, ac VELSCHIVM, quorum postremus speciatim quidem *Lienis inflammationem ab ictu proventam* arguit in curat. exotericis. Consilior. Medicinal. centur. 2. num. 2. pag. 139. et 140. ubi *Lienis siderationem gangraenosam sive sphacelodē* supra breviter et dubie non nihil refert; infra autem in notis ibidem addit: *nihil tamen abscondi videtur, ab ictu* (qui inter alias etiam est violentia ac laesio externa subinde causans Splenitidem) *inflammationem in Liene seu parte arteriis refferatissima excitari, quae deinde sive medentium incuria, sive aliâ quacunque causâ in gangraenam desierit, ut Galenus habet in lib. de tumore p. n. C.*

§. XV.

Signa prognostica, utpote quibus futurum morbi eventum praecognoscimus, sequentia describo. Ista Splenitidis species, quae cum *Erysipelacea seu superficiali vel membranacea externa inflammatione* tantum convenit, minus periculosa est, et licet maiorem ab initio exhibeat dolorem, citius tamen et felicius intra septem dies cedit ac resolvitur, ope sudoris.

doris critici. *Phlegmonodea*, verò quia non nihil profundior contingit, hinc quoque periculofior evadit ac diuturnior. *Apostematica* porro *ceu substantialis*, *satis profunda*, *parenchymatica interna*, nisi tempestive discutiatur, abit in abscessum, vel plane in *gangraenam* et *sphacelum*, quae duo postrema omnium maxime fatalia; ob putredinem cadaverosam succedentem, et sanas adiacentes partes inficientem. Sunt insuper, qui Splenitidem non adeo periculofam ac perniciosam esse iudicant, quam hepatis, pulmonum et renum inflammationem; nihilominus tamen aequè fatalem exitum sortitur, praesertim si inflammatio tempestive non discutiatur, sed aut in putrilaginem, aut in abscessum, aut in scirrhum abeat. Ita IOH. DAN. GOHLIVS in comp. Prax. Clin. *suppurationem futuram* praecognosci posse affirmat e maiori ponderis sensu in loco affecto, rigoribus supervenientibus, intensiori aestu febrili, et difficiliore respiratione. Porro GERARD. L. B. VAN SWIETEN commentator in Aphor. BOERHAVII §. 958. pag. 154. asserit, se in cadavere dissecto invenisse *Lienem inflammatum aegri incuriam non integre sanatum, in suppurationem abiisse, pus resorptum ad varia corporis loca metastasin fecisse, tandemque purulentam cacochymiam totum sanguinem corrupisse*. Idem Auctor alibi Splenitidem saepe in scirrhum demigrare confirmat. Nec non *hepatis molem insigniter auctam esse*, cum Splenis, purulenta labe consumti, functio cessaret, BOERHAAVIUS, MALPIGHIVS et BRUNNERS observarunt in animalibus, quibus *Splenem* vel per *sectionem*, vel per *ligaturam exemerunt*. De qua etiam operatione, salvâ manente animalium vitâ, feliciter instituta elegantem Dissertationem Inaug. Med. sub praesidio CELEBERR. D. D. IOANNIS HENRICI SCHVLZE defensam edidit EXCELL. D. D. MARCVS PAVLVS DEISCH, (Medicus hodie apud

apud Augustanos percelebris) *De Splene canibus*, vivis, exciso, et ab his experimentis capiendo fructu. Halae Magdeb. 1735. Si autem inflammatio Lienis magis a sanguine tenui, quam a commixta bile et melancholia exoritur, tunc mitior est; ex adverso, quo durior magisque infartus Lien dolet, acerbior est, eoque plus periculi alit, praesertim si vomitus niger superveniat. HIPPOCRATIS praesagium est sequens: *Inflammationem hepatis in Lienem converti melius est, quam si Lienis ad hepar deferatur, vel haemorrhagiâ narium*, quae dein quartô ut plurimum die evenire solet, aut urinae profluvio, vel alvi solutione sanatur, vel suppuratur, vel scirrhescit. Atque ita HIPPOCRATEM iisdem verbis allegat MICH. ETTMÜLLER in suis oper. part. 1. fol. 341. in Prognosi. Ex his denique coniiicimus: criticum huius morbi eventum apparere, si nempe *quarto die*, ceu indicatorio, sanguis e nare sinistra largiter profluat, dolor inde paulatim minuatur, urina secedat cocta, quae cum sedimento lateritio facile turbatur; si sudor pariter largus *septimo die*, ceu critico et decretorio, eveniat, aut si antea alvus fluidior et urina copiosior procedat, pulsus et calor successive ad naturalem itatum redeant. His simul addo *fluxum haemorrhoidum salutariter supervenientem*, quia hic sanguini congesto exitum revellentem conciliat. De quo fluxu HIPPOCRATES Sect. 6. Aph. 11. et Sect. 4. Aph. 25. consulendus. Interdum vero ubi *Pleuritis* coniuncta, vel ubi per consensum Splenitis *Pulmones* afficit, sicque *speciem Pleuritidis vel levioris Peripneumoniae* induit, in sputo facile excernendo et cocto, meliorem tunc morbi decursum invenimus futurum. E contrario autem si deliria perseverantia, vomitus niger, lingua sicca et nigra, anginosa faucium angustia, respiratio anxiosa et suppressa, oculi torvi, virium extrema prostratio, pulsus celer, depressus, inaequalis et intermit-

tens,

tens, dolor primùm in dies auctus, tandem vero ob necrosin Lienis subito cessans, urina vel nigra, vel vicissim pallida, singultus cum sudore frigido accidant; fatalem eventum hīs signis praenunciari experientia testatur. Equidem etiam olim *sedem tristitiae et melancholiae* in Liene male affecto, *causam hilaritatis* verò in eo bene constituto, non nulli quaesiverunt, secundum tritum illud: *Splen* (nempe sanus) *ridere facit*, cogit amare iecur. Qua de re ANDR. VESALIVS de corp. hum. fabrica. lib. 5. de Liene. cap. 9. fol. 630. sic loquitur: *Quod autem vulgo Lien visus auctor habeatur, hinc sumtum esse conicio, quod crassum, foeculentum et lutosum sanguinem ad se alliciat, reliquumque sanguinem agiliorem, ac (ut ita dicam) hilariorē reddere credatur.* At vero sicuti a morbis aliis, Splene infante, tristitia ex adversa valetudine oriri solet; ita quoque melancholia non pertinet inter signa Splenitidis essentialia, nihilominus tamen si mens insolitā quadam vitae desperatione afficiatur, accedentibus aliis malae notae indiciis, gravius periculum omnino minatur. Qui plures horum phaenomenorum rationes indagare cupit, ulterius consulat IVNCKERVM, FORESTVM, FERNELIVM, BONETVM aliosque.

§. XVI.

Indicati-
ones ad
meden-
dum,

Praelibatis iam causis et signis Splenitidis, progredior ad eius *methodum medendi*. Sicuti vero morbus hic ex congestione et stagnatione humorum in Liene cum febre inflammante succrescit; ita *Indicationes generales* (praetermissis quidem *specialibus*, quae illuc tamen respiciunt, et ob angustos Dissertationis temporisque limites separatim apponere haud licuit) eò potissimum tendunt:

1.) Vt nimius affluxus et congestio humorum a Liene divertatur, gradusque inflammationis maior tempestive praescindatur.

2) Sanguis spissus in Liene stagnans et congestus attenuetur, resolvatur ac discutiat.

3) Febri, aliisque symptomatibus prospiciatur.

4) Robur naturale tam Lienis, quam corpori, desinente morbo, restituatur.

Ad 1) *indicationem* respiciunt venae sectiones, scarificationes in assuetis, hirudines, clysteres, potiunculae diapnoicae, temperantes et antispasmodicae. Quod si enim abundantia et spissitudo sanguinis, vel intermissae eius aut suppressae ventilationes, materiam morbo suggererint; quid quaeso magis necessarium est, quam sanguinis tempestiva et, pro re nata, largior missio, de qua in sequentibus plura annotabimus. Faeces insuper et flatus, quando retinentur, in curvatura coli sinistra pressionem Lienis tumentis, immo spasmus febrilem interdum augent, et maiorem illius dolorem facile excitant; ideoque, ut alvus libera fervetur, clysteres, vel lenia et specialia laxantia, ex mente aliquorum Auctorum, adhibeantur: spasmus autem vasorum, congestiones creans, temperantibus, antispasmodicis et diapnoicis minuendus.

Intuitu 2) *indicationis* diluentia, aquosa, salina in primis nitrosa, resolventia ac discutientia desiderantur, quibus etiam topica s. externa adiungenda.

Respectu 3) *indicationis* autem *Motus febriles* temperantibus, diluentibus et diapnoicis; *Dolor* discutientibus, antispasmodicis et paregoricis; *Agrypnia* emulsivis et cephalicis; *Deliria* revellentibus vesicatoriis; *Tussis* moderate expectorantibus; *Sitis* humectantibus et temperatis analepticis; *Vomitibus* camphoratis, nitrosis et demulcentibus; *Borborygmi* carminativis; *Pulsatio*

ac *Palpitatio* cardiacis et reficientibus ; nec minus *Hæmorrhagiæ nimiae* temperantibus, tonicis et astringentibus mitioribus (ubi sese in primis commendant *Pulvis Stegnoticus* b. d. d. CASPARI GVTMANNI, item *Trochisci de Carabe s. succino*, vel *Species diaplantaginis*, aut *Sperniola CROLLII*, cuius posterioris videatur Basilica Chymica. pag. 236. de Sperniola etc.) commodè alleventur. Idem porro finis *ad cobibendum sanguinis fluxum excedentem* utiliter obtineri potest aptâ derivatione per pediluvia, externarum partium frictiones ac ligaturas, *clysters*, leniora per epicrasin *laxantia*, et moderata *diapnoica* ; veluti nempe cum CELEBERR. FRID. HOFFMANNO in Syst. Med. Rat. Tom. 4. Part. 2. in Prolegom. §. 13. pag. m. 8. prae primis suadet EXCELL. D. D. IOSEPHVS IGNATIVS DE BINGEN (h. t. Eminentiss. et Celsiss. Archiepiscopi ac Electoris Moguntini Consiliarius Aulicus et Archiater, atque Vicarius Collegii Medici Augustani perpetuus, nec non Cognatus, Fautor ac Patronus meus summopere colendus aestumandusque) in sua perdocta *Dissertatione Medica Inaugurali, de fluxu fluxus remedio*, sine Praeside defensa editaque Altorf I. A. S. R. 1742. et praecipue sub §. 31. pag. 28.

Denique, post peractam salutarem crisin, iustamque morbi solutionem expeditam, 4) *indicationi* fit pariter satis; si nempe tonicis, et ventriculi vim digerentem restituentibus, robur corporis deperditum resarciatur.

Haec remedia *generalia*, cùm ex triplici eorum fonte, nimirum CHIRVRGICO, PHARMACEVTICO et DIAETETICO *speciatim* modo petenda sunt, ad sequentes has classes seorsum revocabo; quibus tamen *quaestionem* saltem unicam praemittam, statimque decidam.

§. XVII.

§. XVII.

Plerique Auctorum v. g. IOH. MAVR. HOFFMANNVS, An cura-
 IOH. HARTMANNVS, aliique potissimum recentiores, dum ^{tio Sple-}
 ad *Splenitidis curationem* accedunt, intrepide asserunt: ^{nitidis ea-}
 hanc iisdem omnino, quibus *Hepatitis*, remediis commo- ^{dem cum}
 de institui posse atque absolvi. Quamvis autem duo ^{illa Hepa-}
 hi morbi in eo quidem conspirent, quod ii quoque ^{titidis etc.!}
 generales inflammationum indicationes subeant; ni-
 hilo tamen fecius, cum *Hepar* et *Lien* tam structurâ,
 quam officiis, *inter se multum differant*, rationi simul
 ac experientiae magis respondet: si utrique morbi
 mox ab initio separatius spectentur, quoad eorum
diagnosin; cautiusque ad decursum et eventum intelli-
 gantur, quoad *prognosin*; et demum suas quisque indi-
 cationes speciales ac remedia appropriata obtineat,
 quoad *curationem*. Nam *Hepatis* tunica extima non
 ita arcte, ceu in *Liene*, cum interiore cohaeret;
 ideoque inflammationi erysipelaceae procreandae magis
 favet. Deinde *Hepatis* parenchyma in acinis glandulosis
 texturam densiorem, *Lien* autem laxiorem exhibet;
 unde *Hepar* difficiliorem ac tardio rem humorum stag-
 nantium resolutionem admittit, quàm quidem respec-
 tive *Lien*. Praeterea in *Hepate* secretio bilis insti-
 tuitur, quae, si intercipiatur, aut valde alteretur, varia
 symptomata subinde excitare valet: in *Liene* verò, cum
 nulla, praeter lympham secedentem, nota sit secre-
 tio, sed duntaxat sanguis liberalius ad origines amplio-
 res venae Splenicae refluat; hinc fane *Lien inflammatus*
 iisdem, quibus *Hepar inflammatum*, haud adeo stipa-
 tur accidentibus et symptomatibus: consequenter

etiam iisdem omnino remediis optime non curatur. Quibus igitur ex causis varii experientissimi Medici *curationem Splenitidis* ab illa *Hepatitidis*, non minus ac hanc a Pleuritide, Peripnevmonia, Inflammatione stomachi, et Nephritide tam clarius distinguendam, quam etiam seorsim accuratiusque pertractandam, sibi rectius sumserunt, qua laude praesertim digni nominandi sunt THEOPHIL. BONETVS, LVD. MERCATVS, ALEXAND. TRALLIANVS, DONAT. ANTON. AB ALTOMARI, IOH. HIERON. PVLVERINVS, DOMINIC. LEONVS, DAN. SENNERTVS, DIONYS. FONTANONVS, PETR. FORESTVS, IOAN. IVNCKERVS, IOH. DAN. GOHLIVS, NIC. PISO, MICH. ETTMÜLLERVS, ARETAEVS CAPPADOX, PAUL. AEGINETTA, FELIX PLATERVS, CASP. PEVCERVS, DAVID. FRIEDELIVS, AETIVS, immo ipse GALENVS, locis sub §. III. a me citatis, aliique adhuc plures. Hac vero *quaestione* breviter decisâ, ad praedictum triplicem remediorum fontem seorsim progredior.

§. XVIII.

Remedia
Chirurgi-
ca, I)
venae se-
ctio.

Dum autem ad ipsa praescribenda sanandi *remedia* providum calamum arripio, ex ea solum ratione *Chirurgica* subsidia (quae aliàs quidem ultimo loco reservantur) hinc tamen praemittenda censui; quoniam plurimum ab his exordium sanationis tali in morbo inflammatorio ac febrili institui debet. Si enim corpus sanguine copioso et crasso abundet, morbusque praesens ex suppressis sanguinis evacuationibus potissimum exortus sit; tunc omnino necesse est, orientem Splenitidem *quantocyus a sanguinis missione* aggredi, utpote qua affluxus et congestio egregie imminuuntur, calorque febrilis et periculum inflammationis notabiliter refrae-

refraenantur. Quamvis autem plurimi Auctorum unanimi consensu in Splenitide *venae sectionem* suadeant; atamen *quonam loco* haec instituenda sit, non nulli eorum valde inter se dissentiunt. Olim quidem follicitam *venarum electionem*, ac praesertim *salvatellae incisionem* hoc in morbo commendarunt, quos inter praecipue referendi IOAN. SCHENCKIUS, IOAN. IVNCKERVS, THEOPHIL. BONETVS, et alii; Quin immo lis quaedam specialis, circa *salvatellae apertionem in Lienis affectibus instituendam*, suborta est inter MVNDELLAM, VALDANIVM, FEROLDVM, et GAIONVM in ipsorum epistola sub §. III. a me allegata. Aliqui nempe affirmant, et prae primis THOMAS BURNETVS in Thes. Med. Pract. pag. 610. sub finem ita loquitur: *Quod vero de apertione salvatellae ab Auctoribus circumfertur, quam Lienem peculiariter exonerare aiunt, superstitiosum est, et iam fere in usu practico obsolevit etc.* Hanc ipsam tamen BURNETI festinatam affirmationem negandò satis infirmat, eique contrarium, propriâ experienciâ longe aliter edoctus, manifeste ostendit TEOPHIL. BONETVS in Polyalth. s. Thes. Med. Pract. Tom. 2. fol. 909. ad curat. ulterius sic pergens: *Sed nequaquam superstitiosa est salvatellae apertio, praesertim in Lienis productis morbis, confirmante crebra experientia, et fulciente ratione. Ex salvatella quippe arteriosus fere educitur sanguis, finibus arteriarum excidens, mox a venis resorbendus; arterioso autem sanguine plurimo turget Lien. Nuperis diebus olitoris Genevensis uxor iam pridem Lienis affectibus obnoxia, febre continua laboraverat, crebro naris sinistrâ sanguine stillabat, frequens fuerat sanguinis e brachio sinistro eductio: febricula superstes erat, ad tabem eam deducens; salvatellae sectionem praescripsi,*

vix unicae duae sanguinis effluxerunt, et illico fuit restituta, aegra mille encomiis illam venae sectionem celebrans. Alii verò cum ipso THOMA BURNETO venam basilicam in brachio sinistro tundendam praeferunt. PAUL. AEGINETTA generatim venam in cubito sinisteriore incidendam laudat. Item alii venam iecorariam in cubito sinistro aperiendam statuunt V. G. DIONYS. FONTANONVS, PETR. FORESTVS, DAN. SENNERTVS, ARETAEVS CAPPADOX, NONVS, et reliqui. Verum tamen liceat mihi nunc, quid hac de venarum electione sentiam, libere fateri: si tamen in Splenitide opus est venae sectione (saepissime quidem est, ex indiciis eam poscentibus,) tum vero, si pectus simul dolore afficitur, vena brachii sinistri prae aliis aperienda, qua scilicet et derivatio et revulsio apte simul instituantur; Quod si autem congestiones ad caput vehementes coniunctae sint, revulsionis causâ, primum e pede, ac dein, nisi dolor et pulsus durus plenusque evadat inde remissior atque mollior, derivatoria venae sectio adhibeatur, sive in mediana brachii, sive etiam in ipsa salvatella sinistrae manus, quae salvatella huic manui est inter annularem et minimum digitum. Ea tamen electionis habeatur ratio, ut vena brachii sinistri maior tundatur, si nempe largior et promptior sanguinis evacuatio requiratur; quod si vero modica et paulatina eius detractio magis praestet, tunc e salvatella, ceu vena minori, sanguis extrahatur. Praeter haec, si haemorrhoides suppressae in culpa sint, vel coecae appareant; hirudines venis sedi applicare, ex consilio IUL. CAES. CLAUDINI convenit, qui in Empyrica rationali. Tom. 1. lib. 3. sect. 3. tract. 4. cap. 2. de inflammatione Lienis. fol. 898. ita fatur: In Chirurgia
sectio-

sectionem venae brachii, praecipue vero ani per hirudines, frictiones, ligationes extremorum, et cucurbitulas, magna cum incisione ad regionem Lienis adhibitam, probamus. Ceterum quantitatem subtrahendi sanguinis definiunt partim constitutio plethorica, partim etiam pulsus durus, fortis ac plenus, quibus praesentibus largior sanguinis missio secure praefenda, eaque (si ad tempus exortae Splenitidis rite advertis) primis ab eius invasione diebus confestim adhibenda.

§. XIX.

Alvus praeterea, uti in aliis morbis, ita quoque in hoc libera fervetur, ne videlicet retenti flatus aut scybala colon distendentia, molestam Lienis compressionem, maioremque humorum stagnationem efficiant. Hunc in finem laudantur *clysteres* s. clysmata vel enemata, praecipue vero e plantis emollientibus, carminativis, paregoricis, discutientibus ac praesertim spleneticis v. g. polypodio, scolopendrio (vel asplenio five ceterach, phyllitide aut lingua cervina, quae diversa licet nomina eandem non nisi herbam denunciant) scorzonera, cichorio, filice, asparago, capillis veneris, floribus chamaemeli, cortice tamarisci etc. parata. Horum enim ope alvus, ab initio morbi astricta, aperitur, sordes et flatus evocantur, spasmi leniuntur, dolores minuuntur, humores in Liene stagnantes ex colo vicino, tanquam ab interna fomentatione tepida *clysteris* praeterlabentis, ad expeditiorem discussionem praeparantur, et versus intestina, non sine quadam revulsione specie, affluxus sanguinis

guinis invitatur. Suadent hocce remedii genus, nempe *chysteres* emollientes et carminativos, prae ceteris THEOPHIL. BONETVS, IOAN. IVNCKERVS, IOH. GOHLIVS, aliique.

§. XX.

Remedia
Pharmacev-
tica,
I)
externa.

Ex *remediis* Pharmaceutico - Therapeutice primū hic allegabo topica s. *externa*, sinistro tamen hypochondrio (secundū THOMAE BURNETI monitum) in Splenitide applicanda, quorum plures apud Auctores aliqua fit mentio; Ita nimirum DAN. SENNERTVS in Pract. Med. lib. 3. part. 4. cap. 5. pag. 482. seqq. In *Lienis inflammatione ab initio Lienem inungi et foveri sequenti* O° rosac. et + commendat: R . O° rosar. et cydonior. ā . zj . Vini austeri ℥ . v. + zj . M. F. Unguentum. Item DIONYS. FONTANONVS de morbor. interior. curat. lib. 3. cap. 6. pag. 109. in Lienis phlegmone curanda, haec remedia praescribit: R . O° rosac. et chamaem. ā . zij . M. et inungatur regio Lienis calide mane, et vespere, diebus quinque. Aut Cataplasma sequens applicari iubet: R . Farinae hordei zij . Rosar. rub. zj . Chamaem. Absinth. Melilot. ā . zβ . M. c. O° ros. et O° nard. F. Catapl. quod Lienis regioni applicetur. Caliditas vero si intensa sit, formetur Catapl. c. succo portulacae, foliis salicis adiectis. In huius mali incremento relaxantia, sive dissolventia augeantur. Fiat igitur hunc in modum: R . O° ros. chamaem. et de lilio ā . ziss . Commistis his Lienis regio ungatur calide mane, et vespere. Vbi enim in vigore fuerit, ungatur solo O° chamaem. Cum autem ad declinationem pervenerit, ungatur O° chamaem. et nard. mistis. Sic quoque MICH. ETTMÜL-

MÜLLER in suis oper. part. 1. fol. 341. externe applicari commendat *Emplastr.* de cicut. c. sacch. ℥; item *Unguent.* ex sacch. ℥ c. ʒʒ ros. et vitell. ovor. Quod etiam confirmat FRID. HOFFMANNVS (Pater Illustris Professoris Halensis) in opere de meth. med. lib. 1. cap. 19. pag. 344. qui pariter contra inflammationem Lienis pro usu externo idem *Emplastr.* suadet. Porro GALENVS in Pharmaciae parte. fol. 400. varia *Epithemata et Emplastra ad recentes Splenis inflammationes* proponit, v. g. ait: *Folior. tenerrimor. arboris sambuci ℥iij. Aloës ℥j. c. † subigito, et linteolo infarta imposito. Vel Ericae fructus semissem, et Galbani ℥j. Allii semissem; Fructum tundito ac cribrato, atque in Galbanum addito, ac diligenter misceto, atque in linteolum impacta imposito.* Praetermitto tamen reliqua *Epithemata* cit. GALENI, cum ANDROMACHO sentientis, eidem loco annexa, quae, quoniam multum arsenici recipiunt, tanquam minus tuta merito reiiciuntur. Denique IOAN. HEVRNIVS de Praxis Medicinae ratione. lib. 3. cap. 10. pag. 427. in aliquibus SENNERTO, FONTANONO, et GALENO subscribere videtur his verbis: *In Lienis inflammatione astringentibus commiscenda sunt, quae citra evidentem calorem extenuant, incidunt et laxant, ne crassus in eo succus expressus, vehementius incrassescat. Quare accipimus ʒʒ rosat. c. ʒʒ chamaem. c. capparum cortice, et medulla vituli. Galbanum etiam est utile c. †.* Secundum AETII *Tetrabiblion* 3. cap. 10. pag. 565. de Splenis inflammatione. *Optimum et hoc est; nempe bordeaceam farinam et salicis folia c. † colliquato: verum melius redditur Cataplasma, si caricae adiiciantur.* Item ARETAEVS CAPP. in AETiol. Semiot. et Therap. morbor. acutor.

G

et

et diuturnor. lib. I. cap. 14. pag. 251. (cum PAUL. AEGINETTA lib. 3. cap. 49.) curationem Splenitidis sic institui iubet : *Inflammatione praesente, vena de sinistro cubito secetur, aut circa summam manum, eo quod ex longiore distantia revulsio fiat, aut etiam ob naturalem quandam cognationem. Deinde imponantur Cataplasmata attenuantia citra manifestam caliditatem, ita ut etiam nunc aliqua astringentia admisceamus. Talis autem est ex sua natura Ollis flos appellatus. Est et hoc Catapl. admirandum : Foeni graeci trientem, farinae ardeaceae, nasturtii ā. ʒj. ficuum pinguium ℥j. Hb. verbenaceae siccae ʒj. ficus ☩o acerrimo macerare oportet, et cum aliis prius contusis coquere et postea rursus coquere. etc. Itemque ALEXAND. TRALLIANVS lib. 8. cap. 12. pag. 486. seqq. Fomenta varia, et dein Cataplasmata in Lienis inflammatione utilia pronunciat. Nec minus THEOPHIL. BONETVS in Polyalth. Tom. 2. fol. 910. cum FR. IOEL sic ait : Inter topica fervorem mitigantia commodissime admoventur sinistro hypochondrio lintea duplicata madefacta in vino tepido austero, admistis ☉ cydonior. rosat. et mastich. ☩o vini rubri; vel admoveatur Sacculus sequens : R. Fumar. Asplen. s. Scolop. Rosar. rubr. ā. M. j. Summitat. Absinth. Aneth. ā. M. ss. Furfur. silig. M. j. Consuantur in Sacculum et intersuantur, ac in aequ. part. Vae et ☩i, vel vino austero ebulliant, qui expres- sus et tepidus sinistro hypochondrio applicetur. Vel etiam talem adhiberem Sacculum discutientem v. g.*

R. Rad.

Rx. Rad. Bryon.
Sigill. Salom. ā. 3iss.
Irid. Florent. 3j.
Hb. Serpill.
Meliss. ā. Mj.
Flor. Chamaem. Rom. Mfs.
Stoechad. Arab.
Sambuc.
Melilot. ā. Pj.
Sem. Dauc. Cret.
Aneth. ā. 3iss.

*M. D. S. Kräuter - Species , zum unternäheten
 Säcklein , mit warmer Milch dem schmerzhaft-
 ten Ort überzuschlagen.*

*Eundem Sacculum , modo siccum , modo sub finem
 morbi , roborandi scopō , cum vino coctum , utiliter adhi-
 bendum suaderem.*

*Addo iam epicrisin s. diiudicationem , quod ex
 his et similibus remediis prudens omnino selectus sit in-
 stituendus , quoniam singula Topica non omni Spleni-
 tidis speciei sanandae accommodata sunt ; Resinosa
 enim acria et maturantia , itemque Epithemata humida
 et Osa erysipelaceae Lienis inflammationi in subiectis
 calidioribus locum non habent , siquidem haec pro-
 movendae discussioni placidae facile obicem ponerent ;
 hinc Sacculi sicci e plantis discutientibus tunc prae-
 ferendi. Vbi autem viscedo humorum praesens , for-
 tiora resolventia in usum vocanda. Doloribus quoque
 leniendis Osa , pingua , Epithemata et Fomenta con-
 ferunt*

ferunt quidem : attamen excedens eorum usus abscessum vel plane necrosin inferre posset ; hinc interponenda roborantia , camphoratis maritata.

§. XXI.

II)
Interna.

Internorum vero Splenitidis *remediorum* agmen olim ducebant *purgantia* , praemissis tamen *praeparantibus*. Ita prae primis distincte loquitur DONAT. ANTON. AB ALTOMARI in medend. hum. corp. malis. part. 2. de inflammatione Lienis , et praecipue pag. 486. *Verum* , inquit , *priusquam purgans medicamentum exhibeatur* , *parari humor debet ex oxymellite* , *serapio* , *e succo fumar. sive borag. c.* ▽ *meliss. et lupulor.* Deinde hunc in modum purgetur aeger : *Primò R. Flor. fumar. lupulor. borag. violar. et hordei* , *singulor. ziiij. sennae et epithymi* , *singulor. zij. uvae passae decorticatae zss. F. Decoctum in ▽ fontis* , in quo , *per colum transfuso* , *dissolve mellis roridi zss. aut cassiae fistulae ziss. et diacath. zvj. vel vij. F. Potio.* At ubi neque huic purgationi cesserit inflammatio , *procedente tempore* , *si opus fuerit* , *validius exhibebis purgans medicamentum* , *quantitatem sennae et epithymi in Decocto adaugens* , *adiiciensque polypodium* , *ac cnicum* , *et in vicem diacath. eclegmatis indi ziv. aut diasennae tantundem apponens.* etc. Sic etiam DAN. SENNERTVS lib. 3. Pract. Med. part. 4. cap. 5. de Lienis inflammatione pag. 482. ad humores *praeparandos et evacuandos* , *ne a vicinis partibus ad Lienem confluant* , sequentia medicamenta praecipue laudat : *R. Rad. tarax. zj. cichor. et polypod. querni ā. zss. Hb. fumar. et scolop. ā. Mv. Flor. borag. et bugloss. ā. Pj. passular. zss. Coq.*
in

in ▽ bordei. Colaturae ℞. ℥ix. Adde oxysacch. simpl. et syr. byzant. simpl. ā. ℥iss. M. pro 3. dos. vel ℞. ▽ fumar. et cichor. ā. ℥iiij. syr. violar. et oxysacch. simpl. et fumar. ā. ℥vj. M. Postea purgatio instituat^r cum Electuar. lenit. simpl. vel diacathol. c. syr. rosar. solutivo. etc. For-
 san etiam, secundum BONETI, LANGII, aliorumque testimo-
 nium purgatio ḡ alis ante penitus fractas vires, plurimum
 pro desse poterit; praemisso tamen per diem antero-
 rem ≡ tanti aliquo s. digestivo remedio: ut refraena-
 tum hac ratione excrementum, aptumque, ad edu-
 ctionem promptiorem, redditum, facilius postea exter-
 minari queat. Vlt^rius cum praecit. SENNERTO eodem
 modo sentit, de praeparatione et purgatione post venam
 sectam instituenda, IOH. HISKIAS CARDILVCIVS in officin.
 sanitat. cap. 132. pag. 553. de Lienis inflammatione.
 Denique etiam, ac praecipue b. PHILIPP. HOECHSTETTE-
 RVS in raris observ. Medicinal. part. 2. decad. 5. cas. 1.
 pag. m. 270. adducit MONTANI curam in Lienis affectu,
 ibique inter varia remedia praesertim et merito magni facit
 syr. de cichor c. Rhabarb. quem syrupum pariter HARTMANNVS
 in huiusmodi Lienis affectu, ipsoque inflammatorio,
 commode praescripsit.

Cautelas, circa purgantia, indigitandas reservo ad
 §. XXIV. et ad ea potius accedo medicamenta,
 quae scilicet temperando calori, diluendis, attenuandis
 et resolvendis humoribus, atque sic discutiendae in-
 flammationi pro interno usu inserviunt; Ita nimirum
 DAVID FRIEDELIVS in Med. suo expedit. part. 1. lib. 14.
 cap. 3. pag. 610. seqq. de Lienis inflammatione, se-
 quentia mihi suggerit temperantia et diapnoica: ℞. ḡ
 G 3 dia-

diaph. et C.C. f. Δ ppt. ā. ℥ss. ☉ regenerati vel ☿ ati ℥j. ☿ chalybeati gr.xv. cinnabaris ☿ nii gr.v. M. Divid. in 3. part. aeq. Sr. Temperirendes Pulver, alle 3. oder 4. Stunden eines zu geben. Item R. ☿ fumar. et cichor. ā. ℥iij. syr. de fumar. et violar. oxyfacch. simpl. ā. ℥vj. M.D. S. Abledigendes Tränklein auf 3mahl zu nehmen. Vel huius tenoris Potiuncula temperans et discutiens locum habet:

R. ☿ Acac.
Ceras.
Rubi Id.
Violar. ā. ℥iss.
☉ ☿ niat.
☿ diaph. ā. ℥j.
Lap. 69. citr. ℥ij.
Tinct. bez. Mich.
☿ ☉ dulc. ā. ℥j.
Syr. papav. rh. ℥iij.

M. D. S. Zertheilende Mixtur, täglich 4mahl
2. Löffel voll davon zu geben.

Commodum porro erit, *Ptisanas ex hordeo* (secundum GALENUM) vel *ex avena* (quales *Ptisanas* Angelus Medicus RICHARD. LOWERVS in Promographia sua descripsit) c. Rad. scorzon. tarax. polypod. Flor. borag. bugloss. violar. passular. min. aut sub specie potus ordinarii, aut sub forma infusi theiformis propinare. Mane vero sequentem *Essentiam discutientem et diapnoicam* fumendam eligerem:

R. Mixt.

℞. *Mixt. simpl.* ʒij.
Ess. alexiph. Stabl.
Vincetox. ā. ʒj.
Scordii ʒss.
Liq. miner. anod. Hoffm. ʒiss.

M. D. S. Resolvirende *Essenz*, davon des Morgens 40. bis 45. Tropfen im Wasser, oder im ordentlichen Trank zu nehmen.

Vbi autem ob caloris excessum volatilia et *Asa* ordinare et praescribere, minus tutum est sequentem *Pot* tiunculam resolventem et paregoricam exhiberem:

℞. ▽ *Scorzon.*
Cichor.
Fragor.
Card. Mar.
E Citr. tot.
Cordial. frig. ā. ʒj.
Pulv. Temp. EXCELL. D. D. IANTKII ʒj.
Spec. de Gemm. frigidar.
diatr. Santal.
 ♂ *diaph. ā.* ʒj.
Mixt. simpl.
 ♀ *carm. de 3bus. ā.* ʒss.
Syr. Capill. qris.
 ♂ *tositat. Citr. ā.* ʒiss.

M. D. S. Zertheilend: und linderndes Tranklein, täglich 4mahl 2. Löffel voll zu nehmen.

Post

Post meridiem denique , et ad vesperam hunc
Pulverem antiphlogisticum , resolventem et discutientem
 praescriberem :

℞. *Pulv. antispasm. Stabl.*
hepat. r. Dresd. ā. ʒj.
 † *diaph.*
Lap. 69. citr. ā. gr. xv.
Regul. † medicinal.
Spec. diatr. Sant.
de Gemm. fr. ā. ℥ss.
 〇〇 *bez. Wed. gtt. iv.*

M. D. S. Siz: dampfend: und zertheilendes Pul-
ver , des Nachmittags und Nachts 3. Mes-
ser: Spitzen voll , im Wasser zu nehmen.

His insuper *Pulverem antipleuriticum* adiungerem ,
 si nempe *Pleuritis* , ob vicinitatem et consensum par-
 tium , cum *Splenitide* coniuncta , eum exposceret.
 Noctu quoque *Emulsiones* et *Iulapia* adhibita *temperiem*
 ac *quietem* restitunt. Vbi vero metuenda est *scirrhosti-*
tas , interponendae *Pilulae aperientes* et *laxantes* , ut *Pi-*
lul. Sylvii , *Preae Schroed.* vel de *co *Querc. etc.*
Doloribus etiam *urgentibus* , *MP. de Cynogl.* aut *The-*
riaca coelestis , vel *Laudanum solid. Sydenh.* ad gr. j. pro
 una dosi , *Pulveribus* 〇ss subinde admisceatur ; suadenti-
 bus *GOHLIO* , *IVNCKERO* , aliisque. Nec minus *vomitibus*
 〇〇 *bezoardico Wed.* vel aliis *camphoratis* et 〇ss
 optime compescitur. Postremum , discussa inflammatoriâ
 sta-

stasi, ac febre per crisin solutâ, Mixt. tonica Stahl. et Elix. visceral. amar. Hoffm. vel alia *confortantia temperata*, unâ cum congrua Diaeta, robur corpori denuo restituunt.

Contra doloris quoque vehementiam PHILIPP. THEOPHR. PARACELSVS, notissimus ille sui aevi Chymicus, in suis oper. Argentorati 1616. in folio editis, part 2. fol. 729. sub titulo: *Contra dolorem Splenis*, commendat *Potionem de tamarisco*, vel de $\circ\circ$ ∇ ri. Et mox ibidem fol. 735. hic Auctor sequens praescribit *Electuarium*:
 Rx. $\circ\circ$ ∇ ri cr. $\mathfrak{z}$ v. Succ. tamarisci $\mathfrak{z}$ iiij. Spec. diacub. $\mathfrak{z}$ ij. et diapenid. $\mathfrak{z}$ iiij. Sacch. candi $\mathfrak{z}$ j. Mell. despumati ad P. O. Musci (vel potius Moschi) gr. iiij. Cinnam. $\mathfrak{z}$ ss. Caryoph. $\mathfrak{z}$ iiij. F. *Electuarium*. D. $\mathfrak{z}$ ss. pro dosi. Verum sicuti non omnis *dolor Lienis* cum eius inflammatione coniunctus est; ita etiam hoc *Electuarium* THEOPHRASTI, tanquam aromatizatum calidumque, minus ad Lienis inflammationem utile erit: sed potius inflationi hypochondriacae coli circa Lienem (quae *Splenis dolorem* saepe mentitur) conveniret. Securius tamen ipsi *leniendo Splenis dolori* sequenti hac *Emulsione paregoricâ* opitulari vellem:

Rx. Sem. 4. fr. mai. $\mathfrak{a}$. $\mathfrak{z}$ ij.
 Papav. alb. $\mathfrak{z}$ iv.
 ∇ Acac.
 Ceras.
 Rubi Id.
 Violar. $\mathfrak{a}$. $\mathfrak{z}$ iss.

H

F. l. a.

F. l. a. Emulsio. Adde:

C. C. f. Δ ppt. Θ fs..

† diaph.

⓪ depurat. ā. gr. v.

Iulep. rosat. 3ij.

M. D. S. Schmerzen - lindernde Krafft - Milch ,
davon des Nachts öffters 2. biß 3. Löffel
voll zu geben.

Reliquorum porro symptomatum , utpote *communium*
curatio, potissimum convenit cum Therapia morborum illuc
pertinentium , quorum medela passim apud Auctores oc-
currit , et penes eos eādam fere methodō in aliis subinde
morbis , pariter inflammatoriis , abunde tractatur.

§. XXII.

Remedia
Diaete-
tica.

Adhibitis diligenter tam externis, quam internis
medicamentis , ad *Diaetam* transgredior ; quae videlicet
rito ordine fervata , infirmum eō securius citiusque re-
stituere, ac deinceps melius praeservare poterit, quò illa
convenientius providentiusque a Medico praescribatur.
Quapropter decumbens eligat *aërem* temperatum ,
fugiat porro omnem vehementem sanguinis commo-
tionem , ac refrigerationem cum externam, tum inter-
nam : ut ille magis sub quietā continentia placidam sem-
per diaphoresin sive transpirationem alliciat et conservet.
Exulent tamen fortiora quaevis regimina sudorifera, quae
orgasum humorum et gradum inflammationis tantum-
modo adaugent, eumque ita maiorem ac simul gravio-
rem, (assen-

(afficiente GOHLIO) inferunt. In victus autem ratione caute instituenda, respiciendum ad paulatinam attenuationem et ad moderatam refrigerationem, ut cum IVL. CAES. CLAUDINO sentiam et loquar. Inde aeger comedat *cibos* temperantes et corroborantes v. g. cremonem ptisanæ, vel potius hordei, pruna Hungarica acida, carnes pullorum et avicularum, pisces in saxosis rivulis degentes ac postea Ole conditos, poma Arantia atque Limonia, ~~Ita~~, *cappares*, quas posteriores etiam ipsi Medici quondam SALERNITANI (in eorum Schola Salern. cap. 51. sub finem pag. m. 252. editionis Ratisbonensis de Anno 1722. in 8vo.) in Lienis affectibus, roborandi fine, iam iam commendarunt, dicentes: quod *capparis Lieni singulariter roborando accommodata* sit. Ceteroquin cibi sint admodum molles, facileque digerendi; absint vero flatulenti, acriter Oeliti, multumque aromatizati. Ad hauriendum *potum* quod attinet, abstinendum in principio Splenitidis a vino quolibet; in eius autem decremento mitiorique decursu vinum quidem tenue, vel etiam ∇ â v. g. hordei, Selterana aut Dünsteinenfi, dilutum, sine noxa propinari potest. Simili fere modo, praeter SENNERTVM et IVNCKERVM, eadem Diaeta laudatur a BONETO in Polyalth. Tom. 2. fol. 909. de victu. Exterminet insuper omnis potus recens, faeculentus, fermentescens, crassus, gravis et refrigerescens; quo verò is tenuior, clarior, defaecatior ac temperatior est, eo convenientior. Hinc etiam pro potu ordinario commode inserviunt ptisanæ c. ∇ appropriatis, v. g. cum ∇ is filicis, intybi, senecionis, fonchi, passular. minorum, polypodii, caricarum, zibibium, item radicum althæae conditarum,

ditarum, scorzonerae, taraxaci, cichorii, scolopendrii,
 asparagi, capillor. & ris, aliarumque herbarum et plantarum
 praesertim spleneticarum, quarum supra quoque mentio-
 nem feci §. XIX. pag. 47. Et haec praecipue, circa *potum*
gelidum nempe ordinarium, Diaeta ab aegris attendenda.
 Circa *potum calidum* vero extraordinarium, sequens ratio
 adhibenda: quod scilicet plethorica, pingua et crassa
 potissimum subiecta ab hocce potuum calidiorum ge-
 nere (v. g. infusorum, Caffée et Chocolade, tanquam
 summe nocivorum in eorum excessu; prout largius ostendi
 §. XIV. pag. 35. seqq.) vel omnino abstineant, vel saltem
 caute et admodum parce iisdem utantur. Quoad *animi*
pathemata, vehementiores illius commotiones, ut ira,
 terror, tristitia, timor, curae, aliaque multum al-
 terantia sollicitè evitentur; ex adverso autem mens
 sit libera, erecta, hilaris, quieta, nullisque gravioribus
 unquam affectibus indulgens. Ad haec *motus* et
quies, *somnus* et *vigiliae*, *excreta* et *retenta*, utpote
 quae ad res non naturales pertinent, in ipso morbo hoc
 inflammatorio non amplius versantur sub arbitrio aegro-
 tantis, ideoque huic tum non liberum est, eas res ad va-
 letudinem dirigere; attamen *praeservationis causâ* huc
 in censum veniunt, ita quidem: ut *motus nimius* et *quies*
excedens studiose caveantur, ne aut in motu, humores su-
 bito nimiumque attenuandô et impellendô, aut
 in quiete, eosdem sensim magisque inspissandô et sisten-
 dô, ortus et causa Splenitidi ex insperato saepius suggeratur;
 quae duo postrema adhucdum et praeprimis spectant ad
 causas procatarcticas externas superiori §. XIV. inseren-
 das. Idem de somno et vigiliis sentiendum, quod scilicet
somnus immoderatus, vappescentes spissosque humores; *vi-*
giliae vero nimis diu protractae, simul atoniam ac intem-
 pera-

peratos succos, qui inflammationem augere solent, ingenerare valeant. Denique multum etiam conferunt tempestiva ac largior venae sectio, iusto tempore, loco et quantitate, singulis annis instituta: itemque haemorrhoidum in consuetis, mensiumque in foeminis idonea promotio: nec non sudoris, urinae, alvique naturalis et conveniens secessus; ita nimirum *excretis* et *retentis* pariter satisfieri potest. Tandem quoque *medicamenta*, quae primas vias purgant, sanguinem attenuant, partibusque tonum naturalem restaurant, et inter *operationes chirurgicas* saepe laudata venae sectio, vel etiam in consuetis scarificatio, hirudinum applicatio, aliaeque sanguinis ventilationes adhibitae, causam Splenitidis metuendae potenter praescindunt.

§. XXIII.

Supra iam semel indicavi, non nullos Aucto-
rum Medicorum ad Splenitidem vel minimum, vel <sup>Observa-
tiones
practicae;</sup> parum duntaxat attendisse; quoniam istius partis inflammationis ab illis, aut plusquam supine neglecta, aut non satius cognita, aut saltem rarius *observata* fuit. Equidem non nego, laxitatem visceris, facilemque sanguinis in Liene sano transitum obesse, quo minus Splenitis (ut hic aliquam saltem limitationem illi addam, quod antea §. III. pag. 20. lineam penultimam dixi) adeo frequenter contingat: nihilominus tamen asseverare haud vereor, eum ipsum morbum opinione saepius accidere posse et solere. Nam praeter id, quod supra §. XII. pag. 31. et 32. monui: in quibusvis febribus Lienis tumentes ac praegrandes enasci; (quoniam nempe sanguis huc copiose congestus, et maiori cum velocitate agitato, non ita expedite, ceu in statu sanitatis, per angustissima parenchymatis ^{vascu-}

vascula profluere valet, quin ibidem cumulus tumorem Lienis tandem producat) adhuc insuper notandum: saepius, quam quidem hariolamur, Splenitidem symptomaticam cum aliis morbis, praesertim febribus, esse coniunctam, eamque variorum symptomatum v. g. fitis, anxietatum, vomitus, doloris hypochondrii sinistri, immo mortis ex sphacelato Liene causam fuisse; Vnde fit, ut non nulli magis ad symptomatum supervenientium mitigationem, quam ad ipsius Lienis inflammati curationem minus providi respiciant, atque adeo a fine sanationis primario longius aberrant. Interim tamen non pauci fuere, qui peculiare, de Splenitide, studiose ordinateque annotarunt *observationes*, v. g. PETR. FORESTVS in observat. et curat. medicinal. lib. 20. pag. 297. obs. 5. agit de *phlegmone Lienis*; et ulterius lib. cit. pag. 302. obs. 6. loquitur de *inflammatione Lienis, ex sanguine crasso melancholico*. Ita porro Splenitidem pro humoris varietate similiter variare annotavit et observavit DAN. SENNERTVS in Pract. Medicin. lib. 3. part. 4. cap. 5. pag. 481. de Lienis inflammatione inter alia sic dicens: *Si humor melancholicus (quod plerumque fit) admixtus sit; durities maior est, color corporis est nigrior, urina etiam nigricat, adestque moestitia, et alia humoris melancholici signa. Plura videantur de his apud ALEXAND. TRALLIANVM lib. 17. cap. 16. qualem insuper Splenitidis varietatem iam supra paucis recensui in Diagnosi sub finem §. IX. pag. 29. Item IOH. RIOLANVS in Enchiridio Anatom. et Patholog. lib. 2. cap. 27. in inflammationibus Lienis pulsationem in sinistro latere vehementissimam, a qua valde costae collidebantur, observavit. Itemque STALPARTIVS VAN DER WIEL obs. 48. Lienis inflammationem,*
potius

potius apostematicam, annotavit; etenim ibi refert abscessum Lienem circumquaque cingentem, in muliere de latere sinistro multum conquesta, mortuum enixa foetum, posteaque mortua; cuius abdomen foetenti pure repletum fuit, causam huius mali dedit disruptio membranae Lienis, in qua copiosissimum pus exstitit; quae duae posteriores observationes, eodem fere modo allegatae, inveniuntur apud FRID. HOFFMANNVM in Dissertatione, de morbis Lienis, edita Halae Magd. 1704. et praecipue §. 8. pag. 20. Quin immo non solum homines Splenitide laborare, verum etiam ipsa bruta eadem corripì atque interfici posse, multoties observavit IOH. DAV. MAVCHARTVS, qui in *Ephem. Nat. Cur.* centur. 9. obs. 42. pag. 110. seqq. *Splenitidem in vaccis mortiferam* describit, dum ibidem illam repetitam observationem affert sub titulo: *Lienis inflammatio* (vulgò, *der Brand im Milz*) *lethalis in vaccis cum praeservatione et curatione*; ubi hanc inflammationem, in lue vaccarum quandoque epidemicam et contagiosam, ceu causam mortis accusatam, non melius praeservatam et curatam esse testatur, quam ope tempestivae ac largae venae sectionis, in oculi orbita utriusque institutae, cum subsequente purgatione, per radicem bryon. in pulvere et pane exhibitam. Eadem cit. Auctoris observatio adducitur et denuo confirmatur in *Actis Erudit. Lips.* de Anno 1723. Mense Aprilis. pag. 137. Attamen praelaudatus MAVCHARTVS in alleg. observ. sub finem pag. 113. summam, circa curandos brutorum morbos, sequentem notam sive cautelam, a quolibet egregio Medico in Praxi sua observandam, tam prudens tamque providus adiungit: *Veterinariam*, inquit, *exercere*

exercere infra dignitatem esse Medici honesti, ut nemo facile negaverit; ita scire illam et in materiam eius medicam, operationes atque effectus omni solertia inquirere consultum esse, prudentior quisque, credo, mihi concesserit; quo tutius in brutis, et absque conscientiae tenerioris laesione instituimus experimenta, et, seu intereant, seu evadant, licentiosius in eorum grassamur viscera, morborum et inde resultantium laesionum sive lethalium, sive damni permanentis naturam rimari possumus.

§. XXIV.

Cautelae.

Supersunt etiamnum *cautelae*, quae circa Splenitidis curationem notandae. Sicuti ergo *calidiora* magisque *irritantia medicamenta*, corpori praesertim plethorico exhibita, et antequam sufficiens sanguinis ventilatio facta est, inflammationem Lienis facile adaugent: ita etiam cum his *nimum refrigerantiâ* et *incrasantia* eo magis evitanda sunt, quo certius inde stagnatio intenditur, et aut ad scirrhum, aut ad gangraenam, sphacelumque via praeceps sternitur. Nec minus a *fortioribus astringentibus* abstinendum, quoniam resolutioni placidae omnino obicem ponunt, et infarctum ad scirrhositatem brevi perducunt. Hinc non satis mirari possum, cur IOHANNES MICHAELIS in suis operibus. cap. 30. pag. 172. adeo multum tribuat *hni*. Conveniunt, inquit, *hina*, quia simul sistunt Lienis inflammationem. Nec steriles inde fiunt mulieres, ut quidam putant. Ita sacch. *hni*, crystalli minerae *hni*, bezoardicum *hninum* etc. in ∇ filicis vel alia splenetica (cuiusmodi plures ∇ as annotavi §. XXII. pag. 59. et 60.) solvantur et propinentur. Cui MICHAELI pari

pari modo assentitur ipse FRID. HOFFMANNVS, senior, in opere de meth. med. lib. 1. cap. 19. pag. 334. Quamvis autem *roborantia* et *tonica* in morbo proposito haud penitus repudianda censeam ; attamen *ſnina*, quae nostris temporibus valde suspectae virulentiae notam ingrediuntur, eo minus secura sunt, quo magis obstructions vasorum pertinacissimas ideo post se relinquunt, quia non modo vascula Lienis sanguifera nimium contrahunt, sed etiam humores corporis nostri tam potenter inspissant, ut expediundae postea stagnationi haud facile locus superfit ; cuiusmodi exempla habemus, satis vulgata aequae ac funesta, tum in assumpto illo *famosissimo pulvere*, ita dicto, *ſucceſſionis*, gallice : *la poudre de ſucceſſion*, de quo ſnino, venenato ac mortifero pulvere ulterius legi possunt CHRIST. GOD. STENTZELIVS in Toxicologia Patholog-Med. f. de Venenis, libris 3. una serie procedentibus. lib. 1. de Venenis terminatis et temporaneis. num. 12. pag. 10. et, cum eiusdem Auctoris annexis notis, 10. LINDESTOLPE Liber de Venenis etc. cap. 15. de temporaneorum et delibutorum Venenorum examine. thes. 6. pag. 731. Tum paria quoque habemus exempla in largius hausto *vino*, *lithargyriô adulterato*, de cuius usu aequae satis noxio ac lethali videre licet *Acta Med-Phys. Nat. Cur.* Vol. 7. pag. 241. Qui videlicet *pulvis* ac *vinum*, e prava lethalique ſninorum admixtione, sic tandem facile damnosam venenorum indolem recipiunt ; adeoque eorum usu nimis inconsiderato et quidem repetito, per subsequentem vehementiorem vasorum constrictionem, pronioremque circuli sanguinis sufflaminationem, inflammatio viscerum facile

I

dispo-

disponitur, successive enascitur, subitoque conflatur: vel saltem rebus iisdem saepius utentes, lenta postmodum miserandaque hectices morte interfecti, venenô iacent. Id quod ergo attentiori et obedientiori animô, nisi eodem fato triste perire velint, iam nunc ponderent et in posterum foveant, omnes illi coniurati nimium, nimiumque occaecati liberioris Bacchi clientes, qui passim *vina* quaelibet obvenientia ampliori non nunquam gulae, tam incuriose, quam incaute committunt, illosque vero, sanitatis melius tuendae respectu, et, circa vinum eiusmodi pessime contaminatum, excitandae altioris indaginis causâ, prae primis revoco ad IOHANNIS ZELLERI Dissertationem, editam Tubingae. 1707. qua *Docimasiam, signa, causas et noxam vini lithargyro mangonifati variis experimentis illustrat.* recusam Altorf. 1721. eamque lectu sane dignissimam. Sic etiam *glia purgantia*, vel plane *emetica* huc minus quadrant, quoniam lien inflammatus violentas corporis concussiones, partim ab evacuatione fortiori, partim a vomitu enormi excitatas, sine graviore metu lethalis rupturae parenchymatis perferre nequit. Circa *cataplasmata* pariter notandum venit, ne iisdem, emollientibus nempe et maturantibus, applicandis nimis diu inhaereamus; siquidem ex eorum frequenti usu inflammatio Lienis potius in tristem abscessum et suppurationem, quàm in speratam discussionem, pessimo tandem eventu denegeraret. Cavendum porro quam maxime, ne *haemorrhagia naris sinistrae*, quarto ut plurimum die indicatorio eveniens, aut *fluxus alvi* vel *haemorrhoidum* (nisi modum excefferint) inconsulte supprimantur; singulariter monente MICH. ETTMÜLLERO in

in suis oper. part. I. fol. 341. *Potibus* quoque et *gelidis*, et *calidis* parcissime utendum; veluti prius monui §. XIV. pag. 34. seqq. Postremo denique providendum, ut *venae sectio*, primis statim a morbi huius invasione diebus, et antequam sanguis, nimium in Liene compactus, phlegmonem profundam, abscessum s. apostema, vel plane gangraenam et sphacelum, mortemque ipsam minetur, sat largiter instituat. Nam, ubi semel vires perquam fractae sphacelum imminentem gravissimis symptomatibus praenunciant, venae sectionem tum demum non vitae prorogandae, sed morti potius accelerandae inservire, ex subitanea sanguinis deperditione et subsequente virium consumptione, facile auguror. Postremo de *camphoratis* adhuc sequens tenendum, quod eorum usus moderatus, ceu in aliis inflammationibus, stagnationis resolutionem haud dubie promoveat; nimia verò et iustò largior eorum propinatio, sanguinis tenuioris discussionem impediat, spissioris autem vappescentiam inferat, adeoque chronicum fonticumque Lienis morbum excipiat pedissequum. Atque haec omnia, *de Splenitide*, in forma Dissertationis Medicae hucusque a me fusius examinata, Lectori Erudito, credo, sufficiant. Qui plura etiamnum desiderat, pro eius lubitu ulterius consulat illos Auctores sub §. III. indicatos, qui omnes de Lienis inflammatione, variis quidem in Libris, aliquam saltem fecere annotationem, quosque non omnes ac singulos, ob temporis brevitate locique angustiam, huc multò prolixius referre potui; hoc solum et praecipuè annitens, vovens contendensque, ut isti *labori* meo Academico, per DEVM Adiutorem Optimum, exarato, meoque ipsimet ar-

I 2

den-

dentissimo *desiderio*, *praesentem* (quantum mihi huc usque constat , uti saepius in Dissertatione hanc notam pro-
vidus adiunxi , et per integrum §. III. tam allega-
tis variorum Auctorum brevissimis ut plurimum per
Libros descriptionibus , quàm insuper demonstratâ
omnis particularis Scripti , Tractatus aut Disserta-
tionis continuâ carentiâ , studiose abundeque com-
probavi) *recentiorem* , *separatiorem ac prolixior*
Tractationem sive Dissertationem Medicam , *de Sple-*
nitide , in eius hodierno defectu dignissime con-
siderando , pro viribus meis suppeditandi , Le-
ctor mecum placidus modo acquiescat , adeoque
tam *labori* , quam *desiderio* meo benignus semper fa-
veat , quin immo vel solum *alterutri* , vel *utrique* si-
mul unanimus brevi subscribat.

§. XXV.

Conclusio.

1)
Ad DEVM
Propi-
tium.

ConCLVSIoneM IngreDIor. Quapropter

cum DAN. SENNERTO (in institut. Medicinae, et conclusio-
ne. pag. 1324.) paginas quoque meas, iisdem omnino ver-
bis, absolvam: *Non ad vulgi applausum captandum stu-*
dia sua diriget Medicinae studiosus, sed id aget, ut solidam
Medicinae cognitionem sibi comparet. Cetera DEO com-
mendabit , et felicem successum ab eo petet atque expectabit.
Ille dat sapientiam sapientibus, et scientiam intelligentibus: Ille
humiliat et exaltat. HINC LIceat obtestari DEVM:
velit Eius ter Optima terque omnium Praestantissima
Benedictio, clementissime posthac adiuvere, promovere
ac fortunare salutiferos conatus meos futuramque Praxin
Medicam, quam in *Ipsius* Honorem et Gloriam diligen-
ter

ter amplificandam, inque *Proximorum* solatium et utilitatem sollicitè procurandam, ac denique in *mei* pariter salutem et prosperitatem decenter adimplendam, subsequenter annis, ac eo ipso Duce, omnique tempore lubens, volens paratusque exerciturus sum. Hoc ut eo firmiori, quo mihi proposueram, animo, in ipso quoque futuro eventu felix praestare valeam; protinus ego, tanquam *Medicus*, [ut etiam hic loci saepius laudatiss. FRID. HOFFMANNI * verba ad amissim sequar et amplectar] prout decet, *Christianus*, ad Eundem DOMINVM DEVM meum, coeptorum meorum Praesidem ac Promotorem sine omni pari Clementissimum, supplex item et humilis refugio, flagrantissimis admodum votis et precibus, certissimaque itidem spe et fiducia plenus, optimeque etiam memor illius: quod in Eum pie sperantes, non deserat, non respuat, nec confundat in aeternum, qui omnia sapientissime, providentissime aequissimeque ducit, regit ac disponit. Eiusdem igitur Potentissima (quam, saepius laboribus meis abunde praesentem, maxime hactenus venerabar, denuoque veneror) GRATIA

I 3

cum-

* De quo nempe Libellus posthumus Lugduni Batav. et Halae Magdeb. Anno 1746. typis excusus est sub titulo: *Medicus Politicus, sive Regulae Prudentiae, secundum quas Medicus Iuvenis studia sua et vitae rationem dirigere debet, si Famam sibi felicemque Praxin et cito acquirere et conservare cupit.* In quo Libello hic Celeberr. Auctor, FRID. HOFFMANNVS, statim pag. 1. part. 1. De Prudentia circa personam ipsius Medici. cap. 1. De Relig. et Stud. Med. ita fari incipit a Regula 1. *Medicus sit Christianus.* et sic porro.

cum primis inspiret mihi in omnibus ac singulis morbis, dehinc unquam obventuris, facilem et certam *Diagnosin*, prudentem et securam *Prognosin*, ac denique convenientem et prosperam *Therapiam*; ut hoc modo in posterum, per *Eius* optimam *inspirationem* demisse efflagitandam, *meamque* propriam *curationem* commode adhibendam, ex morbo sensim convalituris, perquam multoties iucundâ voce et sequenti hemistichio chronologico acclamare tandem mihi liceat: Confert MeDICI^{na} saLVtI! O si, repeto, si DIVINVS mihi Archiater, ope horum trium modorum mire convenientium, supraque memoratorum, tanquam filio suo devotissimo antiquâ Paternâ Benevolentia deinceps cum *assistere*, tum *manifestare* velit ac dignetur: quantum re verâ et quomodo in primis, praestantissima aegrotantium salutis conferat Medicina? quantis, eia! ego tum non gratiis ac laudibus, solatiis ac gaudiis quantis, quantisque immo non curis ac studiis eandem optimam, innocentissimam, plurimumque polychrestam, indigentibus omnibus tuto subinde exhibeam distribuamque; verbô, quàm non inde iucundam et exoptatam, quàm porro securam et certam, quàmque non insuper congruam et fortunatam Medicinam postea faciam! Hanc vero Coelestem *Assistentiam* aequè ac *Manifestationem* ut eo certiore mihi pronioremque posthac efficiam; illa ipsa vel maxime in omne futurum aevum sunt mea, DEO prae primis *pie vivendi*, Proximoque tum demum *perite inserviendi*, ac mihi postremo exinde *probe satisfaciendi*, studia studiorum studiosissima; quae me praefertim, ad animose subeundam, excolendam, propagandamque hanc Artem salutarem, huc usque seriò evoca-

evocaverunt ac selegerunt , inque praesenti sedulò incitaverunt ac astringerunt , atque in posterum providè reservarunt ac constituerunt ! Faxit Iehova Medicus , ut secunda , in reliquum tempus succedat piis desideriis meis , fortuna : praestitique labores mei Academici futurum in Patriae nunquam non cedant emolumentum ! Ac veluti hanc *Dissertationem Inaug. Med.* (cuius , me , re verà ipsissimum Auctorem , proprius hic labor impensus reddit) cum *Coeli Praesidio* inchoavi , continuavi , perfeci ; Ita *CoeLo* spectat *Praesidii* sempiternae sint gratiae !

Denique etiam non possum non hoc ipso per-
 opportuno loco specialem , solennem et publicam com-
 memorationem adhibere , simulque re ipsâ studiose te-
 stificari : quàm ego nimirum insigni iam nunc accendar
 exemplo atque auctoritate , quam magno exinde super-
 fundar solatio aequè ac gaudio , quamque ardenti
 idcirco rapiar voto et desiderio ; cùm in mascule ex-
 ornando , praecipue concelebrando , summeque illu-
 strando *Collegio nostro Medico Augustano* , tam praestan-
 tes , tam excellentes , tamque famigeratos Artis Me-
 dicae Antecessores , Propugnatores atque Archistra-
 tegos , ex Eorum potissimorum factis praestantissimis ,
 et ausibus nobilissimis , ac scriptis vere elegantissi-
 mis , eruditissimis doctissimisque , nullo non tempore mira-
 bundus conspexerim , paresque etiamnum Heroës Medicos
 luce quoque hodierna laetabundus conspiciam : ita qui-
 dem , ut , licèt ipsemet Augustanus , nihilominus
 tamen ultro amplectendae incircumscriptae Veritatis amo-
 re

II)
 Ad ME-
 DICOS
 August-
 nos.

re ductus , debitas Iisdem Laudes et convenientes Honoris Titulos pro virili parte adiungam : Ipsisque tandem *Medicis Augustanis* , hodie florentissimis , de *saluberrimis Consiliis et Auxiliis* largissime subministratis , deque *consummata Scientia et Experientia* optime comprobata , ac insuper de *summis Brabeis et Dignitatibus* meritissime comparatis , non solum ad hanc modo occasionem exoptatam , sed etiam ad quamlibet aliam futuram , aequissimo semper optimoque iure , sincerus grater , quin immo collis manibus geminis festivus applaudam ; quoniam Illi nempe dignissimi , ut non solum Patriis in terris Magni aeque ac Percelebres universali Eruditorum depraedicatione aeternum audiant ; sed ut porro tales , omnibus in locis omnique tempore decenter habeantur , honorentur ac salutentur. Mihi vero , in Eorum tam Encomiastica , quam Paradigmatica contemplatione proposita , nihil omnino magis , ardentius vehementiusque exopto , quam ut Eorundem adeo splendida , exquisita atque insignia *Virtutis , Doctrinae ac Honoris Vestigia* , solertius in posterum assequendi , DEVS (oro) T. O. Maximus ampliores mihi concedat vires ! Ceterum minime ignoro , *Eosdem Medicos Patrios* tantillâ laudatione meâ adductâ specialius hic exornatos iri , neutiquam desideraturos , Illosque porro eâ ipsa a me solo et unico non debere ac ne posse quidem decore digneque celebrari , utpote per se iam et undique sat celebratissimos. Quare convictus obmutescam , et amplioribus ultra recensendis Laudibus , quas prudens Eorum modestia averfatur , longiores Ipsis molestias haud faceffam. Verum tamen mei locô *Eosdem Medicos Augustanos* praefertim
anti-

antiquiores specialiorem encomio uberius extollat *Hygea Augustana*, seu memoria secularis Collegii Medici Augustani, scripta a LVCA SCHROECKIO, quae edita est Augustae Vindelicorum. A. O. R. 1682. Quem b. SCHROECKIVM iam antea in praefixa Epist. Dedic. per plures alios merito recensendum, denuoque ob citat. singulare scriptum seculare singulariter quoque huc referendum fore censui; dum praeter Eum, de *recentioribus* pariter *Medicis Augustanis* subinde Dissertatio mea, pro variis editorum librorum petitis insignibus locis, honorificam crebrius mentionem fecit, et quidem pagg. 15. 37. 38. 42. et 53. Restat, ut intima scriptis enunciem vota, quae mente sincerâ cogito: faVete MeDICI patriae perCeLebres! quin et omnes optime valete, ac unâ cum VESTRIS Praeclaris FAMILIIS perquam diutissime incolumes, felices atque superstites per DEVM semper florete, mihiq; deinceps et labori meo benigni aspire!

Iamque vero nobiliorem scriptis coronidem ^{III)} impositurus, TE supremum ac speciatim alloquor, ^{Ad LE-} Lector secundum merita aestumatissime! TIBI praesen- ^{CTOREM} tes exiguas quidem paginas, prolixiori tamen infer- ^{Benevo-} viendi animo, atque eâ, qua decet, observantiâ, ^{lum.} faventes ante oculos TVOS propono, quas TVA iam nunc placida benignaque perlustratione non omnino fore indignissimas, et spero, et confido. Perspicias saltem, quod hac praesertim vice, et derelicto more hodierno quantumvis receptissimo, *alienum* mihi specimen Medicum noluerim subdole et praemeditate affingere, illudque dein solo ac unico praefixo

K

pro-

proprio nomine locorum undique disseminare : atque adeo notissimam postea ignotissimi veri Auctoris elaborationem , literato prudentique Orbi impavide spectandam approbandamque exhibere. E contrario autem longe mitius de me veriusque senties , Lector prudentissime ! quod ego nimirum , pro conscribendo hoc Inaugurali Themate , *maluerim* ipsissimis verbis meis sincere uti , adeoque *proprium* , licet *minus elegans* , scrutinium meum benignae Lectioni TVAE maiori iamnunc studio commendare , ut hoc ipsum , quoad singulas eius partes penitus inspectum , TVO dein prudenti iudicio placidoque assensu *multum elegantius* reddatur. Animadvertes insuper , quod hac ipsa percommoda occasione fervoreque proprio incitatus , praecipue *voluerim* , post quamplures accurate pensitatas antiquas materias in hunc usque diem fatis superque et quovis modo a variis passim descriptas , ideoque a me iure posthabitas , *novum* hoc scriptum Medicum , (prout in §. III. fusius et clarius demonstravi) velut *rarum* quidquam TIBI , Lector benevole ! cum singulari mentis promptitudine impraesentiarum communicare : ut videlicet hoc non solum (praeter id , quod sit *rarum*) *carum* insuper TIBI sit et acceptum ; verum etiam ut hacce propensissima voluntate mea , quam nec animus , nec charta , nec ipsa verba fatis exprimere valebunt , eo paratius utiliusque TIBI inserviam , quo id efficacius rectiusque a me postulant christiana caritas , amica benevolentia , ac proprium munus meum. Sperabo vicissim , ut TIBI soli (non curatô quovis acerbô Momô aut Zoilô) hac ratione plenius satisfaciam , TVque porro lubentius cum trito Proverbio sentias : *Quod rarum , hoc*

hoc carum ; Sin minus : quàm vellem nescire laborem !
Sit tamen , mihi obiiciat , obfirmet obtrectetque ,
per me licet , quicumque velit : hanc ipsam Dissertationem meam , suis hinc inde adiiciendis limitationibus , vel correctionibus , aut emendationibus , omnino opus habere ; Quid autem , quaeso , mihi soli obesse poterit eiusmodi fors , millenis aliis scriptoribus perquam vulgatissima ? Verum tamen intensiora corpori eiusque incremento nocent studia ! Sed audio , mihi respondentem , et praecitatô SENNERTO longe maius solatium afferentem GEORGIUM FRANCK DE FRANCKENAV in Orat. de studiorum noxa. pag. 558. ubi statim ad Medicinae Candidatos ita sermonem dirigit : *Pessumdent , esto , studia vires ! Consumant lucubrationes sanguineum vitae nectar ! Attenuent iuvenum vigilatae corpora noctes ! Attamen singulatim corpori quod decedit , id centes , id millies animo , eiusque aeternae laudabiliter accrescit gloriae.* Iam vela speciminis huius contraho , TIBIque , Lector optime ! postremùm haec pauca amplissimo e corde voveo : munificentissima Divina Providentia TE TVOSque nullo non tempore diutissimo regat fortunatos , iucundos , vegetos atque incolumes , TEque mihi semper reddat benignum ac faventem ! Superest adhuc unicum , ut tandem etiam sequentes votis meis annectam preces : velis nempe dignari manibus atque oculis TVIS hanc tenuem *Dissertationem meam* , eandemque , non nisi secundum illam *in brevi temporis spatio* delibatam scientiam Medicam , benevolus diiudicare ; nec minus graveris , illos praecipue *typographicos errores* (qui etiam , praeter meam valde sollicitam

revisionis aequae ac correctionis operam, pro rei propriae cura meliori, sponte in me susceptam peractamque, adhuc forsan irrepserunt) pro lubitu et necessitate benignus emendare. Firmiter tandem credis, de allatis huc usque verissimis contestationibus meis satis et abunde persuasus, quod nempe *egomet hanc Dissertationem Medicam* ab initio non solum (velut in §. I. promisi) propriis viribus ac scriptis meis, secundum citat. plurimorum Auctorum Fidem, Auctoritatem, Exempla et Testimonia probatissima, congestis, probe circumspectus *elaboraverim*; verum etiam quod *eandem* postea (priusquam irrevocando *eam* prelo penitus subiicerem) in prioribus mihi redditis quatuor paginis ectypis, tot vicibus semper cautus *reviderim*, proque rei, vel maiori, vel minori indigentia, variis in locis, quoad errata passim inventa saepe saepius *correxerim*. Interim tamen et mihi quoque errare humanum est, praesertim cum hic non omnia ac singula verba, uno eodemque sat brevi tempore citò congesta, vixque etiam ordinate conscripta, accuratius dein et oculatius inspicere, ponderare ac emendare valuerim, quales vero errores benigne corrigendos Lecturis iterum enixe commendo. His igitur omnibus a me, cum summa dicendorum deliberatione praemissa, usque huc per Clementissimam DEI gratiam ex-

antla-

antlatis , pro dulci studiorum meorum mercede ,
 perpetuam Benevolentiam TVAM , Lector aequif-
 me ! mihi unice exoro : nullusque insuper dubito ,
 quin *hisce meis scriptis Primitiis Medicis* commodam
 Lectionem TVAM , TVVMque singularem Favo-
 rem benignus impertiaris. Ego autem , adiun-
 ctis precibus humanissimis , ita TIBI sincerus voveo :
 optIMâ DelnCeps aC Laetâ fanltate frVere !
 et , si aequum iustumque , quoad *Theoriam* et
Praxin Medicam , a me decenter requiris , *scien-*
tius quidquam ac *experientius* hâc ipso prae-
 maturô labore haud ante tempus expecta.

proInDe fLagItto , aCCIpe

T A N T V M.

PRAENOBILISSIMO AC GENEROSO
DOCTISSIMOQUE
DOMINO DE CAMMERLANDER
CANDIDATO MEDICINAE DIGNISSIMO

S. P. D.
IOANNES IACOBVS IANTKE
MED. DOCT.

CONSILIARIVS ET ARCHIATER SOLISBACO-
PALATINVS, PRAX. PATHOL. ET BOTAN.
PROF. PVBL. H. T. DECANVS, ET
VNIVERSITATIS SENIOR.

Quemadmodum in communi dicitur Proverbio: non qui rem fortiter aggreditur et inchoat, sed alacriter eam perficit et absoluit, laudari meretur; ita de TE, PRAESTANTISSIME DOMINE CANDIDATE! hoc ex merito praedicare possumus: etenim omnes, qui TE norunt, testabuntur, TE, quamprimum hanc salutasti Academiam, Animum mox ad studia gnauiter applicasse, eademque tam laudabiliter et indefesse continuasse, ut etiam exoptatum hunc Eventum facile praesagire potuerimus. Inter complura Diligentiae TVAE Testimonia, ultimum praestantissimumque est Dissertatio TVA Inauguralis, quae vere TVA est: Etenim bona fide testari possum, TE eiusdem verum esse Auctorem, cumque eam ad censendum inspiciendumque mihi exhiberes, eandem plane immutatam TIBI a me redditam fuisse. Nihil itaque nunc restat, quam ut TIBI, PRAENOBILISSIME ATQUE GENEROSE DOMINE CANDIDATE! de studiis Academicis tam laudabiliter gestis, felicissimeque absolutis animitus gratuler, DEVMque precer, ut summos quos expectas Honores, eosque propediem ex merito consequeris, cedant in Sanctissimi Nominis sui Gloriam, PRAENOBILISSIMAE TVAE FAMILIAE Ornamentum, TVique ipsius commodum et Emolumentum. Ita vale, et rebus TE serva secundis.
Dab. Altorf. Nor. A. R. S. CIOCCCLVIII. D. XXVI. IUNII.

Splen

Splen ridere facit. Nunc apprecor, afferat ille,
Quem sanare studes, gaudia magna TIBI.

Gratulabundus
dabat

D. IOH. NIC. WEIS. P.P.

PRAENOBILISSIMO ATQVE GENEROSO
DOMINO CANDIDATO
ANTONIO IOSEPHO DE CAMMERLANDER

S. P. D.
IOANNES IACOBVS KIRSTEN

MED. DOCT. ET PHYSIOL. ATQVE CHEM. PROF.
PVBL. IMPERIAL. ACADEM. NAT. CVRIOS. COLLEGA.

In Proverbio dicitur: qui discit sine libro, haurit aquam
in cribro. Quod TV igitur, CANDIDATE PEREXIMIE! multos
libros legeris, evolveris, cognitosque TIBI reddideris, copiosis-
sima Auctorum Medicorum testimonia, quibus Dissertatio TVA,
quam ipsemet conscripsisti, repleta est, evidentissime evincunt. Te-
stantur etiam de diligentia, industria, et labore, quibus specimen
hoc Academicum et Inaugurale congeffisti. Gratulor TIBI itaque
de felici huius argumenti pertractatione, et simul de summis in Ar-
te salutari Honoribus mox capeffendis, tanquam de legitimis Prae-
miis studiorum laudabiliter absolutorum. Honores TIBI largi-
ter Academia, Opes TIBI Patria dabit. Servet TE DEVS etiam
in posterum saluum et incolumem, faciatque, ut omnia, quae susci-
pis, in Eius Sanctissimi Nominis Gloriam, et in Proximorum
praecipue aegrotantium salutem, inque TVVM proprium commo-
dum, feliciter cedant eveniantque. Denique ut etiam in ab-
sentia mei nunquam immemor esse velis, est, quod enixe abs
TE peto atque contendo. Vale. Dabam Altorf I. A. S. R.
MDCCLVIII. D. XXVI. IVNI.

VIRO

VIRO IVVENI
 GENEROSO DOCTISSIMOQVE
 DOMINO DE CAMMERLANDER
 FAVTORI ET SOCIO CONIVNCTISSIMO
 S. P. D.
 GEORGIUS ANDREAS WILLIVS,
 COM. PAL. CAES. PHILOS. ET POES. P. P. O. ACADEMIAE
 SCIENT. ROBORET. SODALIS ET SOC. TEVT. ALTORF.
 PRAESES.

Id, quod omnes boni apud nos certi profitentur, quin
 immo certissimi, et ego, VIR IVVENIS GENEROSE!
 lubens profiteor testorque, esse TE verum et solum Au-
 ctorem Dissertationis huius Inauguralis, in qua elabo-
 randa oleum et operam consumfisti feliciter, perdidisti
 minime. Gratulor hanc TVAM diligentiam, qua, quod
 cuilibet datum non est, multos eosque optimos libros
 pervolvisti, et hoc eruditionis TVAE atque experientiae
 specimen, brevi temporis spatio conscriptum, exhibui-
 sti. Gratulor summos in Arte TVA salutari Honores,
 quibus ex TVO merito condecorandus eras, quosque cum
 summa laude in Patriam TVAM, Inclytam Augustam,
 reportabis. Mihi autem gratulor nexum, quo iam vin-
 cti sumus ab eo, ubi TE hilari conventu atque festivo,
 Membris Honorariis, iisque Primariis, Societatis Teu-
 tonicae Altorfinae, consentiente Capite et Praefule no-
 stro Illustrissimo, Domino HENRICO XIII. Seniore RV-
 THENO, Comite Plaviae, cet. laetissimus adscripsi.

Quod reliquum est, concedat TIBI NVMEN Supre-
 mum, quod religiose colis, largissimam Fortunam, et ma-
 iores, quam quidem Altorfium TIBI paravit Honores,
 quosque amplissima et generosa indoles TVA sectatur
 felicissime. Bene vale!

VIRO IVVENI
 GENEROSO DOCTISSIMOQVE
 DOMINO DE CAMMERLANDER
 FAVTORI ET SOCIO CONIUNCTISSIMO

^{S. P. D.}
 GEORGIVS ANDREAS WILLIVS,
 COM. PAL. CAES. PHILOS. ET POES. P. P. O. ACADEMIAE
 SCIENT. ROBORET. SODALIS ET SOC. TEVT. ALTORF.
 PRAESES.

Id, quod omnes boni apud nos certi profitentur, quin
 immo certissimi, et ego, VIR IVVENIS GENEROSE!
 lubens profiteor testorque, esse TE verum et solum Au-
 ctorem Dissertationis huius Inauguralis, in qua elabo-
 randa oleum et operam consumfisti feliciter, perdidisti
 minime. Gratulor hanc TVAM diligentiam, qua, quod
 cuilibet datum non est, multos eosque optimos libros
 pervolvisti, et hoc eruditionis TVAE atque experientiae
 specimen, brevi temporis spatio conscriptum, exhibui-
 sti. Gratulor summos in Arte TVA salutari Honores,
 quibus ex TVO merito condecorandus eras, quosque cum
 summa laude in Patriam TVAM, Inclytam Augustam,
 reportabis. Mihi autem gratulor nexum, quo iam vin-
 cti sumus ab eo, ubi TE hilari conventu atque festivo,
 Membris Honorariis, iisque Primariis, Societatis Teu-
 tonicae Altorfinae, consentiente Capite et Praefule no-
 stro Illustrissimo, Domino HENRICO XIII. Seniore RV-
 THENO, Comite Plaviae, cet. laetissimus adscripsi.

Quod reliquum est, concedat tibi NVMEN Supre-
 mum, quod religiose colis, largissimam Fortunam, et ma-
 iores, quam quidem Altorfium tibi paravit Honores,
 quosque amplissima et generosa indoles TVA sectatur
 felicissime. Bene vale!

Cammerlander, Anton J. de

Diss. inaug. med. de splenitide

Altdorfium 1758

4 Diss. 5030#Beibd.19

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11028322-0

VD18 14894289-001